

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HISTORIE

**HISTORIE DOBŘICHOVIC
VE VYUČOVÁNÍ NA 1. STUPNI ZŠ**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Mgr. Dita Laudová

Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: PaedDr. Helena Východská

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni 5. 6. 2019 .....

vlastnoruční podpis

Chtěla bych poděkovat vedoucí práce paní PaedDr. Heleně Východské za odborné vedení, rady a připomínky při zpracování této diplomové práce.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta pedagogická

Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Mgr. Dita LAUDOVÁ**

Osobní číslo: **P14M0112K**

Studijní program: **M7503 Učitelství pro základní školy**

Studijní obor: **Učitelství pro 1. stupeň základní školy**

Název tématu: **HISTORIE DOBŘICHOVIC VE VYUČOVÁNÍ NA 1. STUPNI ZŠ**

Zadávací katedra: **Katedra historie**

Zásady pro vypracování:

1. Autorka shromáždí dostupnou literaturu a prameny k dané problematice (písemné, umělecké, hmotné).
2. Autorka zpřehlední historii vyčleněného regionu pro didaktické využití ve vyučování vlastivědy a dalších předmětů v oblasti Člověk a jeho svět na 1. stupni ZŠ.
3. Autorka vybere klíčové historické kapitoly (osobnosti, kulturně-historické památky, lidové tradice, regionální specifika, ...) vyčleněného regionu.
4. Autorka navrhne vhodné didaktické aplikace k využití regionální historie, a to s ohledem na uplatnění klíčových kompetencí, průřezových témat a interdisciplinárních vztahů.

Rozsah grafických prací: Fotografie, plány

Rozsah kvalifikační práce: 30 stran

Forma zpracování diplomové práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

- KRATOCHVÍL, V., KAPLAN, P. Dobřichovice. Dobřichovice 1998. Kaliba Praha 4, 1998
- DVOŘÁK, O., HOLEČKOVÁ, M. Řeka sedmi jmen. Nakladatelství MH Beroun, 2004
- DVOŘÁK, O., HOLEČKOVÁ, M. Dolní Berounka. Nakladatelství MH Beroun, 2005
- KRATOCHVÍL, V. a kolektiv. Dobřichovice. Obec Dobřichovice 2006
- KOUKALOVÁ, Š. a kol. Letní rezidence Pražanů. Praha 2016
- MEJSNAROVÁ, J., KUČEROVÁ, L. Stavebně historický vývoj usedlostí a prostorů v Palackého ulici v Dobřichovicích. Venkovská architektura Dobřichovic, Dobřichovice 2017
- <http://www.dobrichovice.cz>

Vedoucí diplomové práce: PaedDr. Helena Východská
Katedra historie

Datum zadání diplomové práce: 6. prosince 2017

Termín odevzdání diplomové práce: 30. června 2019

RNDr. Miroslav Janča, Ph.D.
děkan

PaedDr. Naděžda Morávková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 10. ledna 2018

OBSAH

1 ÚVOD	1
2 TEORETICKÁ ČÁST	5
2. 1 Poloha města Dobřichovice	5
2. 2 Dobřichovice – důležité mezníky v jejich dějinách	5
2. 3 Historie obce	7
2.3.1 První nálezy lidské existence	7
2.3.2 Slovanské osídlení	8
2.3.3 Ve znamení hvězdy a kříže	9
2.3.4 Od husitských válek po začátek 1. světové války	12
2.3.5 Období válečné až po současnost města	15
2.3.6 Povodně – stálá hrozba pro Dobřichovice	18
2.3.7 Místní pověsti	18
2.3.8 Dobřichovické osobnosti	19
2. 4. Významná místa obce	20
2. 4. 1 Zaniklé cesty v krajině Dobřichovic	20
2. 4. 2 Palackého ulice – vývoj zástavby selských usedlostí	25
2. 4. 3 Budovy školy, historie místní školy	26
2. 4. 4 Panský (Špitálský, Havlíkův) mlýn v Dobřichovicích, historie mlynářství	32
2. 4. 5 Brunšov – dobřichovická vilová čtvrť na pravém břehu Berounky	38
2. 4. 6 Karlická ulice se sochami „Cesta mramoru“	41
3 PRAKTICKÁ ČÁST	43
3. 1 Didaktická forma vyučování místní regionální historie	43
3.1.1 Od skutečnosti k plánu	44
3.1.2 Od plánu k modelu	48
3.1.3 Vlastivědná vycházka pro žáky 4. třídy po Dobřichovicích a Karlíku	56

3.1.4 Život na vesnici v 18. a 19. století	73
3.1.5 Exkurze do selské usedlosti v Palackého ulici v Dobřichovicích (5. ročník)	76
3.1.6 Vycházka k barokním kapličkám – památkám na válku o rakouské dědictví	78
4 ZÁVĚR	80
5 POUŽITÁ LITERATURA, PRAMENY	84
6 INTERNETOVÉ ZDROJE	87

1 ÚVOD

Krajinu středních Čech mezi Berounem a Prahou prostupuje řeka, která, ačkoliv je velice známá pro nás, kteří žijeme na jejím břehu, pro ostatní se však mnohdy může zdát nepochopitelná a záhadná. V průběhu dějin měnila své jméno, ale ať už se nazývala Plzeňská řeka, Stará řeka, Mže nebo v poslední době Berounka, na její majestátnosti a důležitosti pro celý kraj to však nic neubralo. Pro vznik osídlení v katastru Dobřichovic, které jsem se rozhodla prezentovat ve své diplomové práci, měla právě tato řeka rozhodující význam. Na svém dolním toku od Berouna protéká kaňonovitým údolím významného vápencového území a dále pak teče po jeho okraji k severovýchodu. V Dobřichovicích je jejím levým přítokem Karlický potok a následujícím pravým přítokem potok Všenorský. Berounka byla využívána po celém svém toku, v Dobřichovicích pochopitelně také, jako důležitá vodní cesta, neboť Praha a její nejbližší okolí byly ve středověku závislé na říčním transportu stavebního i topného dřeva nejen na Vltavě, ale právě i na dolním toku Berounky. Zdejší lesy byly jeho významným zdrojem. Voroplavbu na Berounce podporoval i Karel IV. dle jehož nařízení mělo být velké množství jezů opatřeno vraty alespoň 20 loktů širokými (11,8 m).¹ Voroplavba prospívala a do Prahy se po řece plavil především dlažební kámen z okolních lomů a také berounská keramika. Tento čilý ruch na vodním toku utichl patrně po povodni roku 1872, kdy došlo k zanesení říčního dna.

Právě řeka Berounka mě inspirovala k výběru tématu diplomové práce, neboť jsem si už dávno uvědomila, že tato řeka, tvořící osu naší obce byla vždy významným činitelem ovlivňujícím osudy lidí při ní žijících, a především důležitou dopravní spojnici. Pevnou vazbu mezi ní a jejím okolím jsem si připomněla také při studiu publikace Staré cesty v krajině středních Čech od Pavla Boliny, Tomáše Klimka a Václava Cílka, která pro mě byla důležitým zdrojem informací o povaze zdejší krajiny. V duchu této studie o dávných cestách jsem ve své práci vycházela tedy nejen z historie samotných Dobřichovic, ale i míst navázaných na naši obec trasou dálkových cest. Při utváření těchto komunikací hrály

---

¹ KOLEKTIV AUTORŮ. Černošice. Praha: Pražské Benátky s.r.o., ISBN 978-80-87463-20-8, s. 17

vždy důležitou roli říční trasy, hřbety vrcholů, nivy, rokle, ale i brodová místa – místa přechodů řek.

Domnívám se, že by každý měl znát historii svého bydliště, vnímat společenské dění v obci, poslouchat příběhy pamětníků a předávat své poznatky dalším generacím. Ideálním prostředím pro naplňování této teze je I. stupeň základní školy, kde jsou žáci velice vnímaví ke svému okolí a také citlivě posuzují svůj vztah k němu. My, pedagogové bychom toho měli využít a vhodnými didaktickými formami vzbudit v dětech zájem o místní historii. Prostřednictvím vycházek, exkurzí a dalšími aktivitami můžeme zpestřit výuku a přiblížit tak dětem nejen současnost, ale i minulost, naučit je „číst“ v krajině tak, aby logicky přemýšlely nad klady i zápory minulosti i současnosti a uvědomily si vzájemné vztahy mezi nimi.

Cílem této mé práce bylo nashromáždit dostatečné množství informací z minulosti města Dobřichovic, z jeho blízkého i vzdálenějšího okolí. Zároveň umožnit učitelům 1. stupně ZŠ přístup k didaktickým aktivitám, jejichž pomocí se žáci mladšího školního věku s minulostí svého města a okolí seznámí. Snažila jsem se určitým způsobem zpřehlednit získané informace a „nepřehltnit“ jimi žáky. Tak, aby jim zůstal dostatečný zájem o regionální historii a přiměřeným způsobem se u nich rozvíjel kladný vztah k poznání minulosti místa, ve kterém žijí. Chtěla jsem, aby si uvědomili, že zde žili naši předkové, předkové našich babiček a dědečků. Pracovali zde odedávna a zanechali nám velké bohatství. Přes tento rozvíjející se kladný vztah k místu svého bydliště i k jeho okolí žáci pevněji rozvíjí i pocit vlastenecký. Vlast chápou jako zemi, ve které se narodili, kde žijí a která je jejich domovem.

Diplomovou práci jsem rozdělila na dvě části. První, teoretická část, obsahuje souhrn nashromážděných informací týkajících se historie Dobřichovic, řazených chronologicky za sebou, od prvních zmínek lidského osídlení dané oblasti po současnost. Některé kapitoly, které byly didakticky lépe využitelné v učivu, jsem rozvedla podrobněji.

Obsahem druhé, praktické části je metodické i praktické zpracování množství didaktických aktivit a jejich využití ve výuce. Didaktický materiál jsem řadila podle ročníků. Ve 3. ročníku žáci využijí svou orientaci ve městě podle orientačních bodů a linií a vytvoří si postupně plánec města a následně jeho model. Materiál je didakticky doplněn a jasně stanoven postup výuky. Ve 4. ročníku žáci využijí své znalosti o dobřichovických

paměťihodnostech v obrázkových pracovních listech, následnou vlastivědnou vycházkou po Dobřichovicích a Karlíku si prohloubí místní znalosti a zařadí si je do kontextu s obecnými dějinami. V úvodu řadím metodické pokyny pro učitele a popisy jednotlivých stanovišť (5 stanovišť), dále pracovní listy a řešení k pracovním listům. V 5. ročníku pak využívám jednotlivých paměťihodností města, a tedy místní historii k prohloubení dějin obecných. Poslouží mi k tomu praktické srovnávání jednotlivých částí současné podoby města s obrázky a fotkami z 18. až 20. století, exkurze selských usedlostí ve středu města a také využití pracovních listů.

Jak jsem již uvedla na začátku, výchozím podnětem ke sběru podkladů k mé práci byla zakoupená nová publikace, vydaná v roce 2018: *Staré cesty v krajině středních Čech*, s návazností na řeku Berounku, páteřní osu této oblasti. Autory jsou Pavel Bolina, Tomáš Klimek a Václav Cílek.

Na Městském úřadu v Dobřichovicích jsem mohla nahlížet do originálu kroniky „Dějiny Dobřichovic“, kterou napsal a v září 1931 dokončil Josef Hradec, člen Řádu křížovníků s červenou hvězdou a zároveň místní farář. Celá kronika byla zásluhou mého již zesnulého kolegy pana učitele Jana Syblíka zpřístupněna pomocí internetu široké veřejnosti. Tato elektronická forma kroniky vznikla u příležitosti 750. výročí od první zmínky o Dobřichovicích z roku 1253 a to díky mnohahodinovému úsilí žáků dobřichovické základní školy, kteří přepisovali kroniku na počítači. Nyní si tedy každý může v kronice číst na webových stránkách. Některé části kroniky, která je původně napsána na stroji, byly na hranici čitelnosti. Kroniku žáci přepsali přesně tak, jak byla napsána, tj. jazykem užívaným v první třetině dvacátého století. Budiž za tento výrazný počín v seznámení žáků i veřejnosti s dějinami našeho regionu panu učiteli veliký dík.

V Městské knihovně v Dobřichovicích jsem si zapůjčila stěžejní dílo pro své bádání, a to publikaci nazvanou *Dobřichovice, historie, lidé, události 1253–2006*, kterou pod vedením Václava Kratochvíla zpracoval široký okruh spolutvůrců a vzniklo tak dílo, které dosud o naší obci nikdy nevyšlo. Záměrem tvůrců bylo vytvořit obsahově bohatou, ale zároveň graficky dobře zpracovanou knihu k 750. výročí obce. Záměr však přerušila velická povodeň roku 2002, s jejímiž následky se naše obec potýkala ještě další roky. Kniha tedy vyšla až k výročí povýšení naší obce na město v roce 2006. Velmi důležité zde byly

konzultace s pamětníky, kteří pomohli vytvořit obraz, jak obec vypadala zhruba do poloviny 30. let minulého století.

Posledním dílem, které mi velkou měrou posloužilo k objasnění mnohých dobřichovických událostí, byla publikace z roku 1996: Rytířský řád křižovníků s červenou hvězdou od Milana M. Bubna, kde autor zaznamenal dějiny řádu od jeho vzniku po současnost s ohledem k jeho dlouhému působení v Dobřichovicích.

V neposlední řadě jsem navštívila Státní okresní archiv Praha-západ a studovala školní kroniky obecné školy z let 1914–1939 a 1943–1953. Měšťanské školy z let 1940–1945. Nejstarší školní kroniky z let 1877–1920, které jsou již digitalizovány, stejně tak jako obecní kroniky z let 1876–1960.

Navštívila jsem také Muzeum Českého krasu v Berouně s jeho expozicí Geopark Barrandien a paleontologickou expozicí, prošla jsem si mnohé trasy v oblasti brdských Hřebenů a v části Českého krasu, ze vzdálenějších pak keltské oppidum na Zbraslavi, Regionální informační centrum Keltské oppidum v Dolních Břežanech, vápencové lomy i vodní mlýny, hospodářské usedlosti i výstavní prvorepublikové vily. Průběžně jsem shromažďovala materiál pro mou práci, vyslechla a zaznamenávala si vyprávění pamětníků a udělala si tak představu o průběhu událostí z let těsně před druhou světovou válkou, z let válečných, poválečných i ze současnosti.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Poloha města Dobřichovice

Město Dobřichovice se rozkládá na obou březích řeky Berounky, 22 km jihozápadně od centra Prahy. Leží v údolí Berounky, které z jihu lemují brdské Hřebeny se smíšenými lesy, severní strana údolí je uzavřena kopci, které patří k Chráněné krajinné oblasti Český kras. Z vápencového hřebenu Krásná stráž na severní straně nad obcí Karlík se nabízí nádherný pohled na celé údolí Berounky. Leží na oblíbené turistické trase Praha – Karlštejn ve vzdálenosti 10 km od tohoto nejznámějšího českého hradu. Dobřichovice mají silný rezidenční, rekreační a sportovní potenciál.² Žije zde 3507 trvale bydlících obyvatel (k 14. 12. 2016)³, o víkendech a v létě zde pobývá mnoho dalších lidí ve více než 300 chatách. Po pravém břehu vede frekventovaná železniční trať Praha – Beroun – Plzeň – Norimberk – Paříž s příměstskou dopravou do Prahy.⁴ Dobřichovice se rozkládají na katastrální výměře 10,91 km² v nadmořské výšce 205 m. n. m. Jsou součástí Středočeského kraje, okresu Praha – západ a spadají pod pověřenou obec Černošice.⁵ Starostou je zde pan ing. Petr Hampl, který převzal funkci po dlouholetém úspěšném starostovi panu ing. Michaelu Pánkovi, který se stal senátorem a zasloužil se o úspěšný rozkvět města.

2.2 Dobřichovice – důležité mezníky v jejich dějinách

Historie města Dobřichovice je od prvních písemných zmínek až do dnešních dnů pevně spojena především s Řádem křižovníků s červenou hvězdou a křižovnícký zámek, který byl letním sídlem velmistra tohoto řádu, je také nejvýznamnější památkou Dobřichovic. Jejich znak červený osmihrotý kříž a pod ním šesticípá červená hvězda⁶ se

---

² Dobřichovice /online/ /cit. 15. 3. 2019/. Dostupné z:<http://www.dobrichovice.cz/mesto/o-meste/zakladni-udaje/>

³ Dobřichovice /online/ /cit. 15. 3. 2019/. Dostupné z:<http://www.dobrichovice.cz/mesto/o-meste/zakladni-udaje/>

⁴ KRATOCHVÍL, V. KAPLAN, P. Dobřichovice: Dobřichovice, Kaliba Praha 4, 1998. s. 2

⁵ Dobřichovice-Wikipedie /online/ /cit. 15. 3. 2019/. Dostupné z:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Dob%C5%99ichovice>

⁶ JIRÁSKO, L. Církevní řády a kongregace v zemích českých. Klášter prem. na Strahově. Grafia Zlín, 1991. s. 35

také staly součástí městského znaku a městské vlajky. Rytířský řád, založený Anežkou Přemyslovnou v roce 1233 se sídlem u sv. Františka na staroměstské straně Juditina mostu v Praze, se brzy z Čech rozšířil i do Slezska, Uher a v 18. století také do Rakouska. Ve Vídni jim císař Karel VI. roku 1733 věnoval chrám sv. Karla Boromejského, postavený slavným architektem Johannem Bernhardem Fischerem von Erlach. Po katedrále sv. Štěpána šlo o druhý největší chrám hlavního města říše.⁷

Do dějinného vývoje města zasáhlo i složité období husitských válek, kdy Pražané při marném obléhání Karlštejna, značně poničili dobřichovickou tvrz, ale ke zničení hlavního řádového sídla v Praze na Starém Městě nedošlo.⁸ Koncem 16. století nechali křižovníci poničenou gotickou tvrz přestavět na renesanční zámek, jehož další rozvoj však přerušila třicetiletá válka, kdy Dobřichovice plenila střídavě švédská i císařská vojska. Vojáci ves vypálili a zámek vyplenili. Koncem 17. století křižovníci zámek opravili a převor řádu a pozdější velmistr Jiří Ignác Pospíchal nechal vystavět u zámku novou kapli sv. Judy Tadeáše, která nahradila menší kapli sv. Václava.⁹ Dnešní pozdně barokní podoba zámku je z roku 1779, kdy byl po požáru přestavěn.

Dobřichovicím se nevyhýbaly jen požáry, ale velice časté tu byly také povodně. Obrovskou škodu napáchala jarní povodeň v roce 1872, pak také povodně v letech 1941 a 1947. Ohromná pak byla velká voda v roce 2002, která zasáhla celé Čechy. Velké množství vody pak často v Dobřichovicích střídají vysoké letní teploty, které jsou typické pro tuto oblast, sevřenou z jedné strany brdskými Hřebeny a z druhé strany Chráněnou krajinou oblastí Český kras. V roce 2012 zde meteorologové naměřili 40,4 °C, což představuje český rekord,¹⁰ který připomíná památník v podobě teploměru při vstupu do městského parku.

Důležitý strategický význam pro rozvoj Dobřichovic mělo zbudování železniční trati Praha – Dobřichovice – Beroun – Plzeň v roce 1862, ve stejném roce byla zásluhou velmistra křižovnického řádu Jakuba Beera postavena nová zděná škola č. p. 40 a obec škole věnovala pozemek pro školní zahrádku.¹¹ O čtrnáct let později roku 1876 povýšil

---

⁷ BUBEN, M. M. Rytířský řád křižovníků s červenou hvězdou, Praha: Linpa Mělník, 1996, s. 42

⁸ BUBEN, M. M. Rytířský řád křižovníků s červenou hvězdou, Praha: Linpa Mělník, 1996, s. 14

⁹ KRATOCHVÍL, V. a kolektiv. Obec Dobřichovice, Dobřichovice, 2006. s. 14–15

¹⁰ HOMOLOVÁ, V. T. Diplomová práce: Analýza sociálního a ekonomického rozvoje města Dobřichovice. ČZUv Praze 2016

¹¹ KOLEKTIV AUTORŮ. Almanach ZŠ Dobřichovice. Vydala ZŠ v Dobřichovicích k příležitosti otevření nové budovy školy, 2014

císař František Josef I. Dobřichovice na městys a velkou oslavou obyvatelé přivítali nový most přes Berounku, zprovozněný v roce 1897. Období první republiky v letech 1918 až 1938 přineslo významný rozvoj stavební aktivity a s tím spojený i zvýšený počet obyvatel městyse, podpořený pozemkovou reformou v roce 1920. Do té doby provinční obec se stala oblíbeným místem pro střední i vyšší vrstvy. Usadil se zde i francouzský generál Maurice Pellé, který byl náčelníkem generálního štábu nově vznikající československé armády. Pobýval ve své vile na Brunšově. Velký rozvoj obce byl však násilně přerušena nacistickou okupací a více než čtyřiceti lety komunistického režimu. Jeho pád v roce 1989 a následné opětovné vítězství demokracie umožnily opět nastartovat obrodný proces posílený investičními akcemi. Po sametové revoluci křižovníci obdrželi v restitucích zpět zabavený majetek i některé pozemky.

Bylo vybudováno centrum města, proběhla oprava a revitalizace obecního parku, kruhovým objezdem byla řešena křižovatka na Pražské ulici a přístavbou školy i školky vyřešena jejich nedostačující kapacita.¹² Vybudováním cyklostezek, sportovních a gymnastických center, rozvojem kulturních a společenských aktivit bylo završeno povýšení Dobřichovic v roce 2006 na město.¹³

2. 3 Historie obce

2.3.1 První nálezy lidské existence

Celá oblast po obou březích Berounky od Zadní Třebáně přes Dobřichovice až po Černošice bývala již od pravěku velice hustě osídlena. Nález hliněného závaží upevněného k rybářské síti, které archeologové našli v základech chaty z doby knovízské, svědčí o tom, že před více než třemi tisíciletími žil v této oblasti rybář, jemuž stará řeka Mže poskytovala každodenní obživu.¹⁴ Jen zřídka se zde našly památky z doby kamenné čili neolitické.

---

¹² HOMOLOVÁ, V. T. Diplomová práce: Analýza sociálního a ekonomického rozvoje města Dobřichovice. ČZUv Praze 2016

¹³KRATOCHVÍL, V. a kolektiv. Město Dobřichovice. Dobřichovice, 2016, s. 18

¹⁴DVOŘÁK, O. HOLEČKOVÁ, M. Řeka sedmi jmen. Beroun: Nakladatelství MH Beroun, 2004. s. 174, ISBN80-86720-12-8

Střepey z té doby (sekyry, kostěná jehla, nádoby) byly nalezeny na karlickém hřbitově a v okolí Karlíku. Častější jsou nálezy z doby bronzové, jejíž první období nazýváme kulturou únětickou (1300–800 př.n.l.). Unětické hroby byly objeveny při stavbě vily lékárníka Bartha r. 1889 nad dobřichovickým nádražím. Druhým obdobím doby bronzové je kultura lužická a její mladší stupeň kultura knovízská. 30 popelnicových lužických hrobů bylo odkryto na poli mezi Dobřichovicemi, Lety a Karlíkem. Z těchto nálezů můžeme soudit, že od doby kamenné bylo zdejší okolí osídleno lidmi, kteří ještě neuměli zpracovávat kovy, užívali nástrojů a zbraní z kamene, provozovali jakýsi druh polního hospodářství.¹⁵ Dalším významným archeologickým nálezem odhaleným počátkem 20. století bylo objevení raně středověkého ženského hrobu. K jeho odhalení došlo při kopání základu pro přemísťovanou sochu sv. Máří Magdaleny u křižovatky dnešních silnic spojujících Černošice s Řevnicemi a Dobřichovice s Karlíkem. Další zajímavý poklad železných předmětů nalezený při stavbě mostu roku 1936 u starého brodu Berounky v Letech a pocházející patrně již ze starší doby hradištní.¹⁶

2.3.2 Slovanské osídlení

Když Slované ovládli Čechy, zakládali v kotlině řeky Berounky první osady. Jedna z osad ležela patrně na vyvýšeném místě, zřejmě tam, kde je dnes kostel a hřbitov v Karlíku. Usadil se zde rod Dobřichův a podle něho byla patrně osada zvána „Dobřichovo“. Sídlem Dobřichovým byl hrádek na ostrohu nad dnešním Karlíkem a tvrz u Berounky, střežící brod přes řeku.

Za vlády Boleslava II. přijal rod Dobřichův křesťanství a zároveň nechal vystavět románskou rotundu zasvěcenou sv. Martinovi, která tvoří presbyterium současného kostela v Karlíku (Obr. č. 4). U ní vznikl křesťanský hřbitov sloužící dodnes obyvatelům Dobřichovic, Karlíka, Letů a Vonoklas. Kníže Boleslav II. založil na sklonku svého života benediktinský klášter na ostrově (sv. Kiliána v Davli) při soutoku Vltavy a Sázavy. Tomuto klášteru daroval osadu Dobřichovice s kaplí. Benediktini věnovali Dobřichovicím velkou péči, mýtili lesy, vysušovali močály, vzorně hospodařili. Nad Berounekou vystavěli

---

¹⁵ KRATOCHVÍL, V. a kolektiv. Dobřichovice. Obec Dobřichovice, 2006. s. 12

¹⁶ BOLINA, P. ,KLÍMEK, T. Cílek, V. Staré cesty v krajině středních Čech. Praha: Academia, 2018, s. 527 - 528

dvorec s tvrzí, která střežila brod přes řeku. Začátkem 13. století se Dobřichovice rozšiřovaly, ale původní středisko, dnešní Karlík pozbylo pro vzdálenost od řeky a dvorce na významu a těžiště osídlení bylo přeneseno na území dnešních Dobřichovic.¹⁷

2.3.3 Ve znamení hvězdy a kříže

Prvním mezníkem v dějinách Dobřichovic je 6. duben 1253, kdy český král Václav I. vydal listinu, kterou potvrdil darování vsi Dobřichovice řádu křižovníků s červenou hvězdou. Tento jediný skutečně český mužský církevní řád ovlivňoval zdejší dějiny od 13. století až doposud.¹⁸ Řád se vyvinul z laického špitálního bratrstva založeného r. 1233 sv. Anežkou Přemyslovnou (1211–1283),¹⁹ dcerou Přemysla Otakara I. a sestrou Václava I. V roce 1238 byli křižovníci uznáni řádem řídícím se řeholí sv. Augustina. Roku 1252 přijali od pražského biskupa Mikuláše v pražském kostele sv. Petra Na Poříčí na památku svého prvního velmistra Albrechta ze Šternberka, podle jeho rodinného erbu, ke kříži i hvězdu a začali se nazývat: Rytířský řád křižovníků s červenou hvězdou, latinsky *Ordo militaris Crusigerorum cum rubea stella* se zkratkou OCr.. Což bylo potvrzeno bulou Papeže Alexandra IV. ze dne 20. 6. 1256. Existují ale dvě další verze výkladu tohoto připojení hvězdy k řádovému odznaku. Sternbergové totiž užívali ve svém erbu hvězdu osmihrotou a nikoliv obecnou heraldickou, tj. šestihrotou. Tato šestihrotá hvězda má připomínat vítězství jiného Divišovce, Jaroslava ze Sternbergu, který svým vítězstvím nad Mongoly zachránil Moravu i Čechy od jejich dalšího plenění. Zásluhy pana Jaroslava chtěla Anežka zdůraznit připojením hvězdy do řádového znaku. Další variantou výkladu je i verze, která interpretuje tuto hvězdu jako hvězdu betlémskou, dokládající účast prvotních členů bratrstva v některé kruciátě.²⁰ Tímto aktem připojícím hvězdu k řádovému znaku posílili křižovníci svou autoritu a znatelně se odlišili od jiných řádů, se kterými mohli být zaměňováni.

---

¹⁷ Obec Karlík /online/ /cit. 15. 3. 2019/. Dostupné z:

<https://www.obeckarlík.cz/index.php?nid=702&líd=cs&oid=26758>

¹⁸ KRATOCHVÍL, V. a kolektiv. Dobřichovice: Dobřichovice 2006, s. 13

¹⁹ JIRÁSKO, L. Církevní řády a kongregace v zemích českých. Klášter prem. na Strahově. Grafia Zlín, 1991. s. 35

²⁰ BUBEN, M. M. Rytířský řád křižovníků s červenou hvězdou, Praha: Linpa Mělník, 1996, s. 8

V roce 1253 věnovala matka sv. Anežky, královna Konstancie řádu obec Dobřichovice, včetně Karlíka, hospodářský dvůr však patřil nadále benediktinům z Davle, proto křížovníci vždy na den sv. Martina platili klášteru v Davli dvě hřivny stříbra. Až v r. 1282 koupili křížovníci dvorec od kláštera benediktinů za 20 hřiven stříbra. Dobřichovice i Karlík se tak staly výlučným vlastnictvím křížovníků.²¹ Ti se věnovali péči o nemocné, chudé a handicapované.

Na přelomu 13. a 14. století držel řád v okolí Prahy Kralupy nad Vltavou, Vrbno, Tursko, Ďáblice, Hloubětín, Dobřichovice, Řevnice, Živohošť. Dále Slivenec a Holyň, které byly řádu dány, aby z jejich výnosů mohl být opravován kamenný most v Praze. Ve Slivenci se nacházely lomy vzácného červeného mramoru (tzv. česká Carrara), užívaného na zhotovení vzácných soch, náhrobků a obkladů stěn. Nejvíce farností a špitálů měl však řád v severních a v západních Čechách. Václav I. v již zmiňované listině z roku 1253 jmenoval tyto statky a jednotlivé vsi věnované řádu jím samým, jeho rodinou nebo českým panstvem a stanovil mostné a platy z vináren na udržování mostu a jeho případné opravy. Křížovníci tedy tvořili u Juditina a později u Karlova mostu jakési bratrstvo mostařů s povinností jej střežit a opravovat.²² Zřizovali své špitály ve všech větších městech, stali se nositeli první centrálně řízené sociální sítě u nás. Je zvláštní, že léčitelská tradice rytířů „kříže a hvězdy“ se rozvíjela právě ve zdejší oblasti, nad níž přisuzují pověsti vládu bájně pohanské kněžce Kazi, která prý znala tajemství všech bylin, dovedla vařit mocné lektvary, dokázala zahnat zhoubné choroby a zlé duchy, a dokonce i křísit mrtvé. Ještě ve středověku se užívalo přísloví o něčem beznadějně ztraceném: „To už ani Kazi nenavrátí“.²³

Křížovníci jistě využívali i doly, které se nacházely v Dobřichovicích, na pravém břehu Berounky, v části, které se říkalo Brunšov. Balbín ve svých spisech zaznamenává: „Dobřichovice, kudy jde cesta z Prahy do Berouna, dle udání bratří špitálských, měly bohaté doly na zlato ...“.²⁴

---

²¹ Obec Karlík /online/ /cit. 15. 3. 2019/. Dostupné z:

<https://www.obeckarlík.cz/index.php?nid=702&lid=cs&oid=26758>

²² BUBEN, M. M. Rytířský řád křížovníků s červenou hvězdou, Praha: Linpa Mělník, 1996, s. 9

²³ DVORÁK, O. HOLEČKOVÁ, M. Řeka sedmi jmen. Beroun: Nakladatelství MH Beroun, 2004. s. 174, ISBN80-86720-12-8

²⁴ Obec Karlík /online/ /cit. 15. 3. 2019/. Dostupné z:

<https://www.obeckarlík.cz/index.php?nid=702&lid=cs&oid=26758>

Bylo to zlato z dolních náplavů Berounky, které se dostalo na povrch denudací²⁵ půdy. Jméno Brunšov nejspíš vzniklo ze jména zlatokopa Brauna, (který si zde zakoupil statek) a podle rýžoviště „Seifen“, tedy Braunseifen, zkomolením do češtiny pak Brunšov.²⁶

Brunšov, tato pravobřežní část Dobřichovic, dosahuje svou zástavbou až k Všenorskému potoku (po směru toku Berounky), který tvoří hranici s obcí Všenory. Potok protéká tzv. Všenorskou bránou, jejíž západní svah se prolíná se severním svahem Hřebenů.

Všenorská brána byla vytvořená ve třetihorách mohutnou řekou přitékající sem od sázavského kaňonu a od dnešní Vltavy. Její zlatonosné sedimenty byly v okolí Všenor (Brunšova) a Klínce od pravěku až do novověku intenzivně rýžovány.²⁷ Již samotné jméno Všenory, doložené na počátku 13. století, svým základem „-nor-“ odkazující na existenci početných „děr“ a „jam“ v daném prostoru (pozůstatky těžby) poukazuje, že důlní činnost byla v oblasti provozována minimálně ve 12. století.²⁸

Těžba jistě probíhala i ve 14. století, neboť v listinách zbraslavského kláštera při zakládání vsi Líšnice v roce 1345 jsou zmiňována práva paní Kateřiny z Klínce k těžbě zlata. Za vlády Karla IV. řád vystavěním hradu Karlštejna a Nového Města pražského utrpěl ztráty na majetku, kdy křižovníci museli postoupit některé své pozemky. V Praze přišli o pozemky mezi sv. Petrem a Rybníčkem, za což dostali náhradou svěření nových kostelů sv. Jindřicha a sv. Štěpána do duchovní správy.

3. února 1342 strhla rozvodněná Vltava románský Juditin most, jenž po téměř 180 let spojoval oba vltavské břehy. Zůstal po něm zbytek oblouku a hlava tzv. Bradáče, zasazená později do nábrežní zdi a sloužící dodnes jako měřítko výše vodní hladiny.

---

²⁵ Denudace – geolog. obnažování podložních pevných hornin. Nový akad. slovník. Academia Praha 2009. s.162

²⁶ Obec Karlík /online/ /cit. 15. 3. 2019/. Dostupné z: <https://www.obeckarlik.cz/index.php?nid=702&lid=cs&oid=26758>

²⁷ BOLINA, P. ,KLIMEK, T. Cílek, V. Staré cesty v krajině středních Čech. Praha: Academia, 2018, s. 514

²⁷ Obec Karlík /online/ /cit. 15. 3. 2019/. Dostupné z: <https://www.obeckarlik.cz/index.php?nid=702&lid=cs&oid=26758>

²⁸ PROFOUS, A. SVOBODA, J. Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny, IV, Praha 1957, s. 646 – 647

Křižovníci se proto aktivně podíleli na novostavbě kamenného mostu, jehož základní kámen byl slavnostně položen dne 9. července 1357.²⁹

Stavba hradu Karlštejna za vlády Karla IV., jež začala 10. června 1348, nezůstala bez vlivu na Dobřichovice a zdejší okolí. Doprava materiálu, opevňování a stavby ochranných tvrzí přilákaly sem mnoho cizinců, dělníků a řemeslníků. K ochraně východní strany hradu Karlštejn zbudoval Karel IV. menší tvrz, řečenou Karlík nebo Hrádek. Jejíž zbytky najdeme na konci Karlíka za mostkem přes potok, vysoko vpravo ve stráni nad silnicí. Tvrz proslavil Jaroslav Vrchlický ve své hře „Noc na Karlštejně“.³⁰ Tuto hru každým rokem vždy v červnu uvádí místní ochotníci na zámku, při příležitosti průvodu „královského průvodu“ městem.

Dne 29. listopadu roku 1378 došlo ke katastrofě. Navečer zemřel císař a král Karel IV. a asi jednu hodinu poté vypukl požár ve špitálu křižovníků u sv. Františka u paty mostu na Starém Městě pražském. Za obět' ohni padl kostel se všemi uměleckými díly, hospital i konvent se všemi výsadními listinami králů a papežů. Požárem skončilo prvotní období vývoje křižovnického areálu v Praze na Starém Městě (1258–1378).³¹

2.3.4 Od husitských válek po začátek 1. světové války

V době vypuknutí husitských válek nechal král Zikmund Dobřichovice zapsat rytíři Bolehovci z Pušperka z obavy, aby nepadly do rukou Pražanů. Svědčí o tom zápis v archivu českém I-504 č. 53, jímž Zikmund zapisuje tvrz Dobřichovice s plným panstvím právě Bolehovci z Pušperka. Pražané roku 1421 marně dobývali Karlštejn, při tomto tažení rozbořili Hrádek (Karlík) a dobřichovickou tvrz a převzali do svých rukou pražský špitál i správu křižovnických statků v okolí Prahy. Dle dostupných zápisů v archivu českém je patrné, že Dobřichovice střídaly v dobách husitských své držitele a konečně až řádový velmistr Matyáš ze Střebeska je ze zástavy roku 1492 za 400 grošů českých vykoupil.³² Křižovníci postupně vykupovali své statky, kostely a špitály zpět a zlepšili své

---

²⁹ BUBEN, M. M. Rytířský řád křižovníků s červenou hvězdou, Praha: Linpa Mělník, 1996, s. 12

³⁰ KRATOCHVÍL, V. a kolektiv. Dobřichovice: Dobřichovice 2006, s. 14

³¹ BUBEN, M. M. Rytířský řád křižovníků s červenou hvězdou, Praha: Linpa Mělník, 1996, s. 12

³² HRADEC, J. „Dějiny Dobřichovic /online/ /cit. 15. 3. 2019/. Dostupné z: www.kronika-obce.wz.cz/obsah.htm

postavení natolik, že mohli roku 1526 zahájit přestavbu řádového domu v Praze v kamenný konvent (dodnes je o tom zachován latinský nápis na renesanční římse).³³

V Dobřichovicích pak velmistr řádu Brus, podle líčení Josefa Hradce, obnovil zpusťošenu vinici pod Krásnou strání a panskou zahradu opatřil nejvybranějším ovocem, jeho následovník poté koncem 16. století dal na místě gotické tvrže vystavět renesanční zámek „villam dominicalem“. Z tohoto období se zachovaly první zprávy o existenci školy v Dobřichovicích. Doba rozvoje řádu i obce byla přerušena stavovským povstáním v roce 1618, kdy protestanští stavové vyvlastnili a poté i prodali obec Matyášovi Thurnovi. Po bitvě na Bílé hoře (1620) byl pak císařem Ferdinandem II. majetek řádu navrácen. Avšak průběh třicetileté války (1618–1648), kdy obcí procházela řada vojsk, vyvrcholil vypálením obce na svatou Annu roku 1641³⁴. Josef Hradec, autor obecní kroniky, popisuje drancování karlického kostela švédským vojskem: „Podle zápisů uvedených kostelních účtů utrpěl kostel veliké škody ve válce třicetileté od švédského vojska. Byl oloupen o cenný inventář, kalichy a obrazy. Převor Manner píše, že se po válce nic nenašlo, že všechno všudy bylo rozkopáno a cožkoliv od dřeva, bylo rozsekáno. Více než přes rok koně v kostele zůstávali. Zbyly jen holé zdi s křovím, zvonice se svým přikrytím a hřbitov ve své podstatě. Když opouštěli Švédové zdejší krajinu, vzali z nich někteří zvony téhož kostela. Vzácné, nákladné a velké roztloukli a odvezli. Záduší bylo natolik ochuzeno, že nemohlo nových zvonů opatřiti. Bylo třeba delšího času, nežli kostel byl tak opraven, že se hodil za důstojný stánek Boží.“ V podstatě zároveň s opravou karlického kostela byl rekonstruován i zámek, ke kterému byla v roce 1679 za velmistra Jiřího Ignáce Pospíchalá přistavěna kaple sv. Judy Tadeáše.³⁵

O rok dříve, tedy v roce 1678, začal psát zdejší matriční knihy kněz řádu křižovníků a místní farář Jan František Ryvola. Knihu narozených zvlášť, k tomu i knihu oddavek a úmrtí. První z knih nesla nápis: Matrikula, nebožto kniha k chrámu sv. Martina a Prokopa na Karlíku přináležející, jenž v sobě poznamenání těch dítek, v obojích chrámech, jak farským sv. Mauritiuse v Řevnicích, tak i ve filiálním dobřichovickým sv. Martina a Prokopa dle obyčeje církve sv. katolické pokřtěných obsahuje. Založena leta po narození

---

³³ BUBEN, M. M. Rytířský řád křižovníků s červenou hvězdou, Praha: Linpa Mělník, 1996, s. 16

³⁴ KRATOCHVÍL, V. a kolektiv. Dobřichovice: Dobřichovice 2006, s. 15

³⁵ Dobřichovice/online//cit.15.3.2019/.Dostupné z: <http://www.dobrichovice.cz/mesto/omeste/zakladni-udaje/>

syna božího 1678.³⁶ Z knih vedených farářem Ryvolou se dozvídáme, že se v té době v Dobřichovicích rodilo ročně průměrně 16 dětí, mnoho z nich však brzy zemřelo. Je možné se také dočíst o zhoubných epidemiích moru, cholery, neštovic a spály. Ale také to, že snoubenci byli často velmi mladí, ženich 17–20 let a nevěsta 15–17 let.³⁷

Za vlády Marie Terezie, v letech 1740–42, během válek o dědictví rakouské zde v obci cizí vojáci zpustošili mnoho statků, sedláci se museli podílet na dodávkách pro francouzské vojáky, kteří zde zimovali. Při jedné menší bitvě, která se odehrála na zdejších polích, zahynulo několik desítek vojáků na obou stranách. V místech hrobů zdejší lidé vystavěli dvě kapličky, které zde dosud stojí. Vojenské rozmíšky se postupně uklidňovaly a také finanční situace křížovníků se začala vylepšovat a mohli tedy opět investovat. K rotundě karlického kostela nechali řádoví bratři roku 1767 přistavět barokní loď se třemi okny a upravili vchod do rotundy kostela, kostel opatřili novými varhany i oltářem.³⁸ Na jedné straně se stavělo, zato dobřichovický zámek roku 1779 zámek znovu vyhořel, avšak křížovníci jej obnovili a zároveň přestavěli do dnešní, pozdně barokní podoby.

Kromě zámku vlastnili v Dobřichovicích lesy a hájovny, polnosti a velký statek na konci dnešní ulice 5. května, domek šafáře (čp.4), zahrady, park, sýpku (dnes čp.61 – městský úřad) a další majetek.³⁹ Se zrušením nevolnictví (r.1781) a později i roboty se v obci rozvinul selský a řemeslnický stav. Křížovníci rozprodávali svou půdu místním rolníkům. V roce 1862 slavnostně otevřeli na své náklady zděnou budovu školy a lidé z obce nadšeně vítali zahájení provozu na železnici Praha – Plzeň, čímž se obec velmi přiblížila Praze. Rozvoj železnice také ukončil plavbu vorů po Berounce, takže nové jezy, které se stavěly, již neměly vorové propusti.

Další významné události přišly s koncem 19. století a jen podtrhly významný rozmach obce. Roku 1876 povýšil František Josef I. obec Dobřichovice na městyš, což obyvatelé oslavili slavnostní výzdobou a průvodem obcí, ohňostrojem, mší v Karlíku i tanečními zábavami. Na počest této události se vydávali pamětní mince a zástupci obce založili obecní kroniku, kam začali zapisovat důležité události. Zapsali tam i další

---

³⁶ HRADEC, J. „Dějiny Dobřichovic /online/ /cit. 15. 3. 2019/. Dostupné z: www.kronika-obce.wz.cz/obsah.htm

³⁷ KRATOCHVÍL, V. a kolektiv. Dobřichovice: Dobřichovice 2006, s. 15

³⁸ Obec Karlík /online/ /cit. 15. 3. 2019/. Dostupné z: <https://www.obcekarlik.cz/index.php?nid=702&lid=cs&oid=26758>

³⁹ Dobřichovice/online//cit.15.3.2019/.Dostupné z:<http://www.dobrichovice.cz/mesto/omeste/zakladni-udaje/>

neopominutelnou událost, jež bylo slavnostní otevření prvního mostu přes Berounku v roce 1897, který obec vystavěla na své náklady a tímto započal velký rozvoj obce, movitější Pražané si zde začali stavět své vily.⁴⁰

2.3.5 Období válečné až po současnost města

Téměř celou 1. světovou válku byli v Dobřichovickém zámku ubytováni zranění vojáci z celého mocnářství, všude kolem panovala bída, nouze o potraviny, uhlí a oblečení. Z války se nevrátilo 33 dobřichovických mužů, jak o tom svědčí pomník padlým na karlickém hřbitově odhalený v červenci 1922. Někteří dobřichovičtí občané bojovali za novou republiku v československých legiích proti c. k. mocnářství. Legie byly italské, francouzské a ruské, přičemž většina dobřichovických občanů prošla ruskými legiemi. První jednotky tvořené z našich krajanů se tvořily hned po vypuknutí války v roce 1914. Později je doplňovali z řad válečných zajatců. Zhruba se dá uvést, že francouzskými legiemi prošlo cca 10 000 mužů, italskými 20 000 mužů a ruskými 70 000 mužů. Z následujícího výčtu dobřichovických legionářů je patrné, že někteří nebyli rodáky obce, ale do Dobřichovic se přistěhovali. Nejznámější legionář žijící v obci generál Jan Syrový se zde nikdy nepřihlásil k trvalému pobytu, takže je sporné označovat ho za „dobřichovického“ legionáře.⁴¹

---

⁴⁰ KRATOCHVÍL, V. KAPLAN, P. Dobřichovice: Dobřichovice, Kaliba Praha 4, 1998

⁴¹ Buchtele P. /SOA Praha – západ se sídlem v Dobřichovicích/. Dobřichovické kukátko XXXIV/2018/1-jaro, s. 18 – 19

Dobřichovičtí legionáři:

Bartl Jan	nar. 26. 9. 1897	33. pěší pluk italských legií
Boubín Josef	nar. 27. 11. 1893?	1. střelecký pluk ruských legií
Brabec Bohuslav	nar. 1. 10. 1897	31. pěší pluk italských legií
Bušta Josef	nar. 9. 1. 1896	7. střelecký pluk ruských legií
Cupák Josef	nar. 10. 11. 1892	5. střelecký pluk ruských legií
Černý Jindřich	nar. 15. 7. 1885	9. střelecký pluk ruských legií
Češnovský Bohuslav	nar. 23. 6. 1891	10. střelecký pluk ruských legií
Češnovský Jan	nar. 20. 5. 1890	7. střelecký pluk ruských legií
Holcát Josef	nar. 14. 2. 1883	1. střelecký pluk ruských legií
Humhal František	nar. 1. 8. 1873	deposiční rota italských legií
Jandus Emanuel	nar. 8. 1. 1894	5. střelecký pluk ruských legií
Kaučský Rudolf	nar. 17. 2. 1895	1. střelecký pluk ruských legií
Kohout Josef	nar. 30. 9. 1881	37. pěší pluk italských legií
Kouba Karel	nar. 15. 10. 1876	2. dělostřelecká brigáda ruských legií
Kouša Bohumil	nar. 4. 4. 1881	24. pěší pluk francouzských legií
Krotil František	nar. 27. 9. 1897	35. pěší pluk italských legií
Křikava Josef	nar. 7. 11. 1893	12. střelecký pluk ruských legií
Mácha Jaroslav	nar. 7. 11. 1892	12. střelecký pluk ruských legií
Mejtek František	nar. 15. 11. 1888	I-inženýrská rota na Rusi
/Nejtek František	nar. 15. 11. 1888	3. střelecký pluk ruských legií/
Nevřela Felix	nar. 17. 3. 1896	1. střelecký pluk ruských legií
Průcha František	nar.?	
Rozsypal Antonín	nar. 7. 11. 1879	35. pěší pluk italských legií
Růžicka František	nar. 30. 12. 1883	8. střelecký pluk ruských legií
Řezáč Bohumil	nar. 18. 11. 1884?	střel. 23., 24. pl. ve Francii (VHA)
Souček Jan	nar. 19. 4. 1886	31. pěší pluk italských legií
Syrový Jan	24. 1. 1888	velitel ruských legií
Šebesta Jiří	nar. 25. 9. 1888	4. pl. na Rusi (SSA)
Škobis František	nar. 13. 3. 1892	31. pěší pluk italských legií
Šmerda! František	nar. 23. 9. 1895 Domanín	bydl. Dobřichovice čp. 446, voják z povolání, 3.2. 1916 – 2. 2. 1920 u 1. pl. M. J. Husa v Rusku, Vál. Kříž, Rev. Medaile, Kříž sv. Jiří, Řád gen.
Šochman Alois	nar. 1. 8. 1893	39. pěší pluk italských legií
Šťastný Antonín	nar. 1. 7. 1880	14. 11. 1915 zajat, 15. 4. 1918 do ital. leg., svob. Pl. 31/9 (VHA)
Šturma Alois ?		
Urban Alois ?		
Vít Jan	nar. 23. 6. 1879	strážní prapor ruských legií
Vostárek Gustav	17. 11. 1879 Vonoklasy?	5. střelecký pluk ruských legií
Žoha Václav	nar. 13. 9. 1888	na Rusi (SSA) ⁴²

⁴² BUCHTELE, P. Dobřichovické kukátko XXXIV/2018/1-jaro, s. 18 – 19

28. října 1918 vznikla Československá republika. Přišla nová doba ve všech ohledech – zavedla se osmihodinová pracovní doba, uzákonilo se volební právo pro ženy, vznikala řada nových politických stran...

Po roce 1918 se staví rodinné domy ve východní části obce a mlynář Karel Havlík spouští turbínu ve svém mlýně a elektrifikuje obec. V roce 1922 byl zřízen v domě čp. 151 na Pražské ulici specializovaný ústav určený pro výchovu zanedbaných, opuštěných a mravně ohrožených hochů do věku 18 let. V roce 1932 je postavena sokolovna, v roce 1934 je přistavena nová budova školy ke stávající škole v ulici 5. května a dále probíhá parcelace pole směrem ke Karlíku.⁴³

Období 2. světové války bylo obtížné i pro Dobřichovice. Hned v roce 1939 byla obec obsazena německým vojskem. Občané židovského původu byli posíláni do koncentračních táborů a mnoho místních lidí bylo popraveno.⁴⁴

Po válce, v éře komunismu, vznikla v obci stanice Ústředního a kontrolního ústavu zemědělského. Členové zemědělského družstva rozšířili svůj družstevní areál a také sportovci zkvalitnili své sportovní zázemí u bývalé sokolovny. V roce 1979 zahájila svou činnost nová mateřská škola a v roce 1984 přijala své žáky nově otevřená školní budova v Raisově ulici (1. stupeň). O rok později zahájila svou činnost velice potřebná čistírna odpadních vod.

Po sametové revoluci v roce 1989 se vrací obci samostatnost. Vedení obce i její obyvatelé se těžce vypořádávají s její velkou zanedbaností – špatná kanalizace, chybí vodovod a rozvod plynu, špatná telefonní a elektrická síť. 1. 1. 1993 se Karlík stává samostatnou obcí. V roce 1996 je postaven nový most přes Berounku a v roce 1997 je obci udělen znak a prapor. Obec v roce 2002 postihla rozsáhlá povodeň. Po povodni se ujímá vedení obce nové zastupitelstvo, které dovedlo Dobřichovice k rozkvětu. Obec byla plynofikována, ulice a domy po povodni zrekonstruovány, vystavěny nové domy, silnice, benzínové stanice, nákupní centra, zmodernizována pošta, lékárna, ordinace lékařů a vybudován Státní okresní archiv Praha-západ. 26. září 2006 se obec Dobřichovice stává městem. Zámek, pronajatý od roku 2004 od křížovníků, slouží pro pořádání mnoha

---

⁴³ Dobřichovice/online//cit.15.3.2019/.Dostupné z:<http://www.dobrichovice.cz/mesto/omeste/zakladni-udaje/>

⁴⁴ KRATOCHVÍL, V. a kolektiv. Dobřichovice: Dobřichovice 2006, s. 24

kulturních akcí a okolo Berounky byla vybudována nová cyklostezka⁴⁵ 31. srpna 2014 byla slavnostně otevřena nová moderní budova školy, která nahradila původní budovu z roku 1862.

2.3.6 Povodně – stálá hrozba pro Dobřichovice

Dobřichovice, rozkládající se na obou březích Berounky, jsou často ohrožovány velkými vodami. Ohromná povodeň přišla v roce 1872, říká se, že přišla 500letá voda. Tato děsivá katastrofa postihla v květnu roku 1872 oblast středních Čech a například obec Hředle na Berounsku byla zcela smetená z povrchu země. „Také některé potoky změnily tehdy svá koryta a dnes tekou místy, kde kdysi stávaly domy, stodoly a chlévy.“⁴⁶ Další velké povodně přišly v letech 1941–47. V 50. letech obec vystavěla nové protipovodňové hráze. To se vyplatilo, protože hráze zadržely vody další velké povodně z roku 1981. Avšak nejničivější povodeň v historii obce přišla v srpnu roku 2002, kdy voda zaplavila polovinu obce a způsobila škody za desítky milionů korun. Mnozí obyvatelé byli evakuováni ze svých domovů. Povodeň zničila lávku pro pěší přes řeku, přerušila kanalizační vedení, plynové vedení, telefonní spojení a přerušila dodávky elektřiny.⁴⁷ Tehdy bylo místo obvyklého průtoku 10–15 m³/sec. naměřeno 1850m³/sec.⁴⁸

2.3.7 Místní pověsti

Dračí hřbet

„Na pravém břehu Berounky v kopci nad Brunšovem se nachází skály tvořené z tvrdých ordovických křemenců, místy rzivě přibarvených železitými sloučeninami. K nim se váže pověst o čertovi, posedlém stavební mánií, který se tentokrát nepokoušel budovat most, ale hrad. Ani jemu však kohout, pták slunce, nedovolil dílo dokončit. Rozpukaný skalní hřeben, jehož oddělené bloky se zdvíhají v podobě věží, táhnoucích se

---

⁴⁵ Dobřichovice/online//cit.15.3.2019/.Dostupné z:<http://www.dobrichovice.cz/mesto/omeste/zakladni-udaje/>

⁴⁶ DVOŘÁK, O. Nebeská stavidla se otevřela. Beroun:Knihkupectví U radnice, 2002. str. 5

⁴⁷ KRATOCHVÍL, V. a kolektiv. Dobřichovice: Dobřichovice 2006, str. 211

⁴⁸ Dobřichovice/online//cit.15.3.2019/.Dostupné z:<http://www.dobrichovice.cz/mesto/omeste/zakladni-udaje/>

⁴⁸ DVOŘÁK, O. Nebeská stavidla se otevřela. Beroun Knihkupectví U radnice, 2002. str. 5

jako obranná linie středověkých bašt po vrcholu kopce, je na úpatí temný a zlověstný, ale když vyšplháte pěšinkou na jeho přístupnější severozápadní stranu, máte pocit, jako byste vstoupili do světa severských pohádek. Bělokoré břízy postávají mezi skalními schody, jako by netrpělivě čekaly na návštěvu odvážného muže, který je konečně probudí z dřevěného ustrnutí a vyzve je k tanci.“⁴⁹

Po stopách bájně Kazi

O třech dcerách Krokových se z Kosmovy kroniky dozvídáme, že Kazi byla nejstarší, rozuměla bylinám a lékařskému umění, magickými kouzly dovedla ovlivňovat lidské osudy. Když zemřela, vztyčili obyvatelé země nad jejím hrobem vysokou mohylu, a to nad Berouňkou, blízko hory Oseka. Ještě za Kosmových časů prý ta mohyla byla v terénu znát. Kosmas se ale nezmiňuje, že by se vdala za Bivoje, a ani o tom, že by žila na vlastním hradě, na Kazíně (obojí najdeme u Aloise Jiráska ve Starých pověstech českých).⁵⁰

2.3.8 Dobřichovické osobnosti

Generál Jan Syrový (1888–1970) – politik a voják

Roku 1930 si nechal pan generál Syrový postavit na Brunšově vilu č. 330 ve Strmé ulici. Za 1. světové války vstoupil do legií, v roce 1917 se vyznamenal v bitvě u Zborova, kde přišel o pravé oko. V letech 1918–1920 byl hlavním velitelem čs. legií. Po návratu do vlasti byl zemským vojenským velitelem. Od září 1938 do dubna 1939 byl ministrem národní obrany, od 22. září do 4. října 1938 byl předsedou úřednické vlády, která přijala mnichovský diktát. Po vzniku protektorátu odešel z politického života a žil v ústraní v Dobřichovicích. Po válce byl obviněn ze spolupráce s nacisty a roku 1947 byl odsouzen Národním soudem k 20 letům vězení a zbaven veškerého majetku. Roku 1960 byl amnestován, pak pracoval jako noční hlídač až do svých 76 let.⁵¹

---

⁴⁹ DVOŘÁK, O. HOLEČKOVÁ, M. Řeka sedmi jmen. Beroun: Nakladatelství MH Beroun, 2004. str. 176, ISBN 80-86720-12-8

⁵⁰ HORA - HOŘEJŠÍ, P. Toulky českou minulostí, první díl, Bonus press 1993, str. 144, ISBN 80-85621-18-5

⁵¹ KRATOCHVÍL, V. a kolektiv. Dobřichovice: Dobřichovice 2006, s. 201 - 202

František Topič (1858–1941) – nakladatel

František Topič si dal postavit vilu č. 117 v ulici K Tenisu. Vydával původní českou tvorbu i světovou literaturu, sborníky, časopisy (Švanda dudák, Ruch, Mladý republikán aj.) a soubory výtvarného umění. Při knihkupectví na pražské Národní třídě zřídil Topičův salon, prodej originálních obrazů, plastik i uměleckoprůmyslových předmětů denní potřeby.⁵² Jeho vnučka, paní Milada Blekastadová přeložila do norštiny díla Václava Havla.⁵³

Ludvík Vaculík (1926) – spisovatel a novinář

Bývalou Topičovu vilu č. 117 koupili od paní M. Blekastadové v roce 1973 Ludvík a Marie Vaculíkovi. Některé z pravidelných Vaculíkových „jarních“ fejetonů, či pasáže v Českém snáři jsou s tímto místem přímo spojeny. Ludvík Vaculík působil jako vychovatel učňovské mládeže, pak krátce jako redaktor ve vydavatelství Rudého práva, ale především v Československém rozhlase a v Literárních novinách. V roce 1967 pronesl závažný projev na IV. sjezdu Svazu spisovatelů, který byl jedním z impulsů k tzv. Pražskému jaru. V letech 1968–1969 se angažoval v reformním hnutí, napsal manifest Dva tisíce slov. V 70. a 80. letech byl perzekvován, jako signatář Charty 77 publikoval pouze v zahraničí a v samizdatu. Z literární tvorby jsou významná díla Sekyra, Morčata, Český snář, Jak se dělá chlapec, Milí spolužáci a Loučení k panně.⁵⁴

2. 4. Významná místa obce

2. 4. 1 Zaniklé cesty v krajině Dobřichovic

Krajina byla vždy základním prvkem, který určoval průběh jednotlivých tras. Najdeme v ní místa, která svým charakterem vedení jakýchkoli cest vylučovala a dále pak místa, kudy mohla vést cesta jen za předpokladu umělých úprav, ale i úseky, které byly

---

⁵² TOPIČ, F. /online//cit. 26. 3. 2019/ Dostupné z:

https://www.ngprague.cz/userfiles/filemanager/files/topic_frantisek.pdf

⁵³ KRATOCHVÍL, V. a kolektiv. Dobřichovice: Dobřichovice 2006, s. 203

⁵⁴ KRATOCHVÍL, V. a kolektiv. Dobřichovice: Dobřichovice 2006, s. 203 - 20

pro dopravu velmi výhodné a také se jako dálkové cesty využívaly. Rozvodí, hřbety, nivy, rokly a brodová místa byly krajinné prvky, které v utváření starých cest hrály důležitou roli. Významnou roli hrála také dostupnost přírodních zdrojů, dostatek vody a píče pro tažná zvířata a rozmístění zdrojů nerostného bohatství. Vedle změn způsobených změnami počasí, erozí, odlesňováním či zalesňováním, regulací vodních toků a stavební činností je třeba upozornit na hojnější výskyt vody v předmoderní krajině. V dobách před kanalizací odpadních vod a před velkými půdními melioracemi 19. a 20. století se v krajině nacházelo velké množství bažin, mokřin a podmáčených míst, které tvořily pro pěší i jezdce na koni a zejména vozovou dopravu významnou překážku.⁵⁵

Pro úvahy o průchodnosti krajiny je nutné uvažovat také o prostředcích pohybu, protože nároky na podobu cesty stály vždy v přímé souvislosti na způsobu cestování. Převládala pěší doprava, lépe situovaní lidé jezdili na koních, pro dopravu nákladů se využívaly plavby po řekách a také zvířata, hlavně muly a mezci. V Čechách je známo z halštatských a laténských pohřbů užívání dvoukolových cestovních či bojových vozů.⁵⁶ Můžeme patrně předpokládat používání dvoukolových kár pro dopravu nákladů i v raném středověku. Výraznější změna nastala až v průběhu 15. století, kdy došlo k většímu rozšíření těžkých čtyřkolových vozů s otočnou přední nápravou.⁵⁷

Karlík – křižovatka cest

Náplavové místo, které pravděpodobně v mladším pleistocénu při svém ústí do ústí řeky Berounky naproti Dobřichovicím vytvořil Karlický potok, je tak veliké, že na něm mohla ve středověku vzniknout vesnice chráněná před povodněmi. Na nejvyšším místě tohoto naplaveného území snad již v 1. pol. 12. století stála rotunda sv. Martina obklopená hřbitovem.⁵⁸ Název Karlík se však vztahoval k hrádku, ležícím asi kilometr na severozápad a založeném okolo poloviny 14. století nejspíše císařem Karlem IV. nad levým břehem

---

⁵⁵ BOLINA, P., KLIMEK, T., CÍLEK, V. Staré cesty v krajině středních Čech, Praha 2018, s. 47

⁵⁶ CHYTRÁČEK, M. Mohylové pohřebiště u Mirkovic, okres Domažlice, Pam. Arch., 81, 1990, s. 74-139

⁵⁷ BOLINA, P., KLIMEK, T., CÍLEK, V. Staré cesty v krajině středních Čech, Praha 2018, s. 48

⁵⁸ MERHAUTOVÁ, A.. Raně středověká architektura v Čechách, Praha 1971, str. 112–113

Karlického potoka.⁵⁹ Toto sídliště v okolí rotundy snad neslo název Dobřichovice. Dobřichovice jsou zmíněny v zakládací listině pražského kláštera křižovníků s červenou hvězdou jako jejich majetek. Podle listiny opata ostrovského kláštera vlastnili Dobřichovice před křižovníky benediktini z ostrovského kláštera u Davle. A Dobřichovice, zde uváděny jako „ves nad Mží“, jim platily desátky z místního dvora. Po sporu obou církevních institucí přináležel od roku 1282 tento dvůr u řeky křižovníkům a byl pro ně důležitým zázemím zejména díky místním vinicím.⁶⁰

Význam místa s rotundou a posun původního sídliště směrem k břehu řeky podtrhuje fakt, že jako zdivo válcové lodi kostela nebyl použit místní materiál, ale opuka dovážená až z Prahy od Bílé hory.⁶¹

Řada indicií už jen místním průzkumem ukazuje na řadu cest. V okolí Karlíku se těžil diabasový tuf – s oblibou od středověku užívaný na pražské dlažby – například na dlažbu u tzv. viničného sloupu na Křižovnickém náměstí v Praze, jehož doprava musela probíhat na pevných, sjízdných cestách.⁶² Mířily sem cesty od Ořechu a Třebotova k Berounce a poté dále jižním směrem. Cesty procházející kolem rotundy k Letům a Řevnicím nebo podél Berounky do Černošic. Ústím Karlického potoka do údolí Berounky končí náhorní rovina Českého krasu. Další významnou trasou byla pozvolnější linie východním směrem na táhlý hřbet Krásná stráň. Cesta musela být od počátku částečně zasekána do skal, přecházela přes vrchol hřbetu do Vonoklas. Pozůstatky další trasy v opačném směru po západní hraně Karlického údolí vedla na Mořinku a do Karlštejna. Od Mořinky byla cesta pokračováním tras, které vedly západně od Prahy a využívaly přechod Berounky v Dobřichovicích. Protože dobřichovický dvůr patřil původně ostrovskému klášteru, navazovala tedy cesta přes brod a Hřebeny k soutoku Vltavy se Sázavou a napojila se tak na některou z částí Kosmovy cesty do Bechyňska. Pozůstatky těchto cest v oblasti Karlíku spolu s rotundou ukazují na důležitost této křižovatký cest po celá dlouhá staletí.⁶³

---

⁵⁹ SMETÁNKA, Z. Povrchový průzkum na lokalitě Karlík u Dobřichovic, HG, 10, 1973, str. 86 – 88

⁶⁰ BOLINA, P., KLIMEK, T., CÍLEK, V. Staré cesty v krajině středních Čech, Praha 2018, str. 526

⁶¹ SMETÁNKA, Z. Povrchový průzkum v lokalitě Karlík u Dobřichovic, HG, 10, 1973, str. 86 – 88

⁶² BOLINA, P., KLIMEK, T., CÍLEK, V. Staré cesty v krajině středních Čech, Praha 2018, s. 527

⁶³ BOLINA, P., KLIMEK, T., CÍLEK, V. Staré cesty v krajině středních Čech, Praha 2018, s. 531 - 532

V dalším postupu na jih země musely překonat brody na Berounce a dále překonat pás vrchů – Hřebenů s převýšením 200–300 metrů. Tyto kopce táhnoucí se po pravé straně řeky od Zbraslavi po Řevnice k jihozápadu. Nebyly pouhou překážkou v postupu po cestách do jižních částí země, ale tvořily zároveň hranici dvou rozdílných krajinných oblastí, a to sušších a teplejších středoseverních Čech a studenější, výše položené středočeské pahorkatiny, jako vstupu do méně úrodné (mokřadní) krajiny jižních Čech, která v raném středověku dlouho nebyla pod kontrolou centrální knížecí moci.⁶⁴

Všenorská cesta

Všechny cesty, které na své trase přebrodily Berouнку v Dobřichovicích, Letech i v Řevnicích, musely překonávat Hřeben. Téměř všechny pak směřovaly ke dvoru v Řitce a souvisely s trasou Všenorské cesty. Všenorská cesta postupně nahradila již v Kosmově kronice zmiňovanou cestu přes horu Osek. O hoře Osek Kosmas říkal, že ležela poblíž řeky Mže (Berounky) a že se na ní nacházel hraniční brod území knížete Slavníka.⁶⁵

Poloha hory totiž určuje průběh cesty, o níž Kosmas mluvil jako o cestě do Bechyňska. S pomocí sémantické analýzy pojmů využívaných Kosmou bylo zjištěno, že je Kosmův text zcela přesný a nepřipouští jiný výklad nežli klást horu Osek do těsného sousedství řeky Berounky.⁶⁶ Podle autorů publikace *Staré cesty v krajině středních Čech* představuje vrch Humenská (367 m. n. m.) v katastrálním území Jíloviště, přímo nad hladinou Berounky naproti Dolním Mokropsům kronikářem Kosmou zmiňovanou horu Osek, přes kterou vedla cesta z Pražské kotliny na jih do Bechyňska.

Všenorská cesta sloužila jako náhrada cesty přes Osek, kdy po zneprůchodnění jejího výstupu nad původním kazínským brodem, užívala brod mezi Dolními Mokropsy a Horními Mokropsy. Stoupala kolem hornomokropského kostela a na původní trasu se připojila u Jíloviště. Toto dočasné řešení vedení trasy patrně v 1. pol. 13. století ustoupilo pokračování a výstupem po Hřebenech ke Všenorům a odtud na Mníšek a Dobříš tzv.

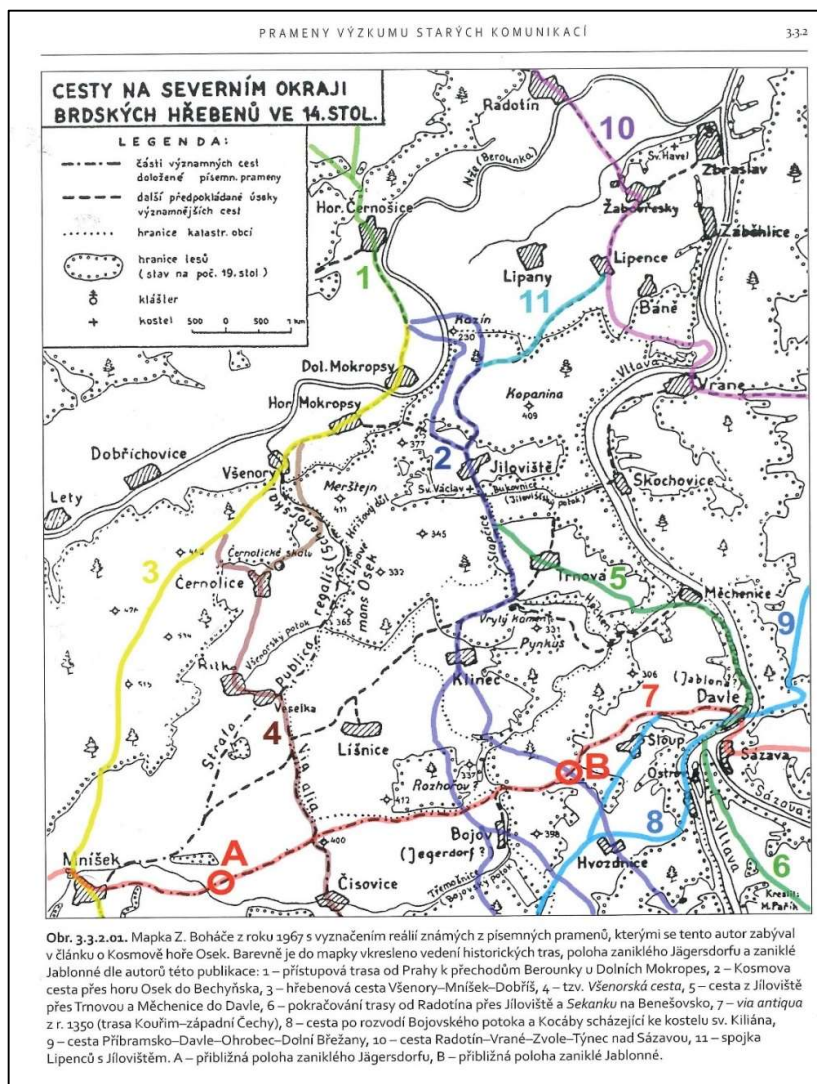
---

⁶⁴ LUTOVSKÝ, M. SMEJTEK, L. *Pravěká Praha*: Praha 2005, s. 77

⁶⁵ FIALA, Z. BLÁHOVÁ, M. *Kosmova Kronika česká*, Praha 1975, s. 15 – 48

⁶⁶ KLIMEK, T. *Kosmova hora Osek a vnímání krajiny v českém středověku*, H6, 33, 2005, s. 39 - 56

Všenorskou branou (údolí Všenorského potoka).⁶⁷ Tento výstup z údolí Berounky znamenal pozvolnější sklon na samostatnou hřebenovou trasu, která dál pokračovala do Mníšku a Dobříše. Zatímco komunikace nahrazující Kosmovu cestu do Bechyně se oddělila a pokračovala přes Černolice a Čisovice k přechodům přes Vltavu u Cholína a dále na jih Čech.

Cesty na severním okraji Hřebenů ve 14. století⁶⁸

⁶⁷ FALTÝNOVÁ, M. NOVÝ, P. Všenorská cesta, in: Výzkum historických cest, II vyd. Jan Martínek, Brno 2014, s. 55

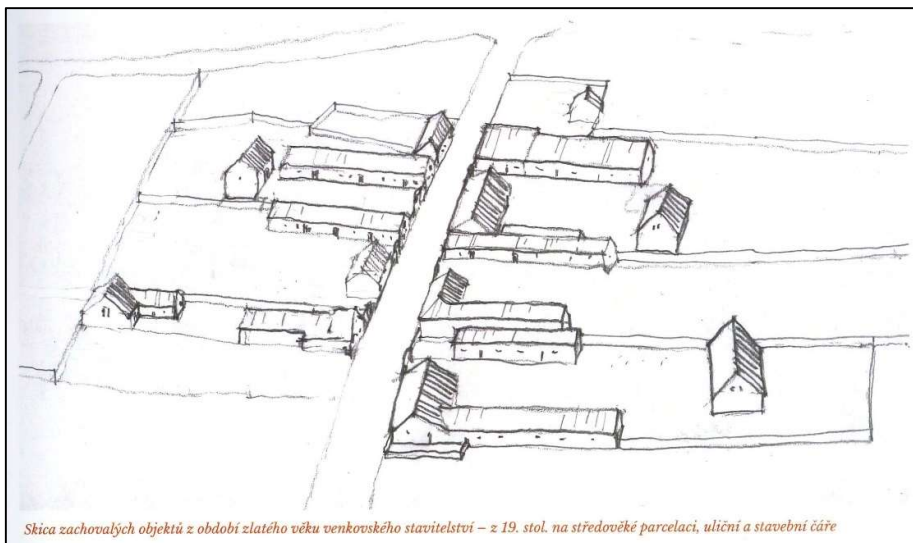
⁶⁸ BOLINA, P., KLÍMEK, T., ČÍLEK, V. Staré cesty v krajině středních Čech, Praha 2018, s. 141

2. 4. 2 Palackého ulice – vývoj zástavby selských usedlostí

Selské usedlosti – venkovská architektura Dobřichovic

Obyvatelé Karlíka se ve středověku postupně přesouvali k brodu přes Berouнку, zdejší osídlení tvořila tvrz se statkem a dále dvě ulice venkovských usedlostí, které byly seskupeny v dnešní ulici Palackého a 5. května. Ze 14. století se dodnes zachovala původní parcelace, objemy a tvary některých staveb a například části komínů z původního umístění černé kuchyně, zbytky kamenných zdí a klenuté sklepy.⁶⁹

Prostorové schéma venkovských statků si zde zachovávalo charakteristickou typologii staveb tzv. franckého dvorcového statku, jež tvořily tři nebo čtyři budovy obdélníkového půdorysu s velkou bránou, uzavírající prostor dvora. Takové uspořádání objektů dobře chránilo obyvatele před nepřízní počasí, ale i před zvěří a zloději. Statek obyčejně tvořilo obytné stavení s maštalí (konírny, stáj), chlévy, sýpka, stodola a výměnek.⁷⁰

Zachovalé objekty venkovského stavitelství z 19. století ⁷¹

⁶⁹ MEJSNAROVÁ, J., KUČEROVÁ, L. Stavebně historický vývoj usedlostí a prostorů v Palackého ulici v Dobřichovicích, Dobřichovice 2017, s. 12

⁷⁰ MEJSNAROVÁ, J., KUČEROVÁ, L. Stavebně historický vývoj usedlostí a prostorů v Palackého ulici v Dobřichovicích, Dobřichovice 2017, s. 12

⁷¹ MEJSNAROVÁ, J., KUČEROVÁ, L. Stavebně historický vývoj usedlostí a prostorů v Palackého ulici v Dobřichovicích, Dobřichovice 2017, s. 15

Součástí venkovských usedlostí byl často i oboroh⁷², přístřešek na seno tvořený čtyřmi kůly se slaměnou střechou. Při nakládání krmiva se stříška vysunovala nahoru, při odběru píce střecha opět klesala dolů. Takovýto oboroh existoval v Dobřichovicích vedle domku hlídače trati v 50. letech minulého století a jeho obrázek můžeme nalézt také ve Velislavově bibli z období poloviny 14. století.⁷³

Oboroh ⁷⁴

2. 4. 3 Budovy školy, historie místní školy

Škola v Dobřichovicích patří k nejstarším školám v okrese Praha – západ. Do její historie můžeme nahlédnout hlavně díky „Památné knize pro obecnou školu v Dobřichovicích“, kterou založil řídicí učitel Matěj Hnitka v roce 1877 a potom také díky dochovaným zápiskům pana Františka Havlíka z roku 1914.

⁷² Oboroh – seník tvořený čtyřmi kůly a střechou – Nový akadem. slovník, 2005

⁷³ MEJSNAROVÁ, J., KUČEROVÁ, L. Stavebně historický vývoj usedlostí a prostorů v Palackého ulici v Dobřichovicích, Dobřichovice 2017, s. 12

⁷⁴ HORA - HOŘEJŠ, P. Toulky českou minulostí 4. díl, Český Těšín: nakladatelství Baronet 1995, s. 96

Škola ve zdejší obci byla založena koncem 16. století řádem křižovníků s červenou hvězdou a našli bychom ji v místě, kde dnes stojí nová budova školy z roku 2014 v ulici 5. května 40. Dřevěná budova měla jednu učebnu, byt pro učitele a hospodářské budovy, neboť tehdy užíval učitel pole a měl hospodářská zvířata.⁷⁵ Tato budova však lehla popelem při velkém požáru Dobřichovic v roce 1712 a proto byla vystavěna nová, také dřevěná budova, ale ta byla prý roku 1850 tak zchátralá, jak popisuje kronikář, že se v ní nedalo vyučovat. Muselo se tedy vyučovat v náhradních prostorách, většinou ve statku u Řezníčků č. p. 41.

Až velmistr křižovnického řádu Jakub Beer nechal vystavět roku 1862 novou zděnou budovu místo nevyhovující dřevěné v místě, kde dnes stojí nejnovější budova z roku 2014, v ulici 5. května 40. Zároveň obec věnovala škole pozemek pro školní zahradu, který jí patří dodnes.⁷⁶

Ze zápisů pana řídícího učitele Matěje Hnítky a především Fr. Havlíka, který doprovázel text v kronice vlastnoručními obrázky, vyplývá, že původně jednotřídní škola se každým rokem rozrůstala. V době, kdy sídlila ve statku u Řezníčků byla od roku 1859 dvoutrídňá, od roku 1878, kdy se učilo již ve zděné budově byla trojtrídňá a v roce 1878 již čtyřtrídňá.⁷⁷ Kapacitně však prostor opět přestal vyhovovat, a proto místní školní rada v roce 1898 rozhodla o přístavbě čtyř nových tříd, k čemuž ale došlo až v roce 1934.

Do školní kroniky se zapisovaly nejen důležité události, ale i běžné zajímavosti, které se během školního roku udály. Například v roce 1892 zde najdeme záznam o výletu školní mládeže z Dobřichovic na Jubilejní zemskou výstavu do Prahy. Zaznamenány jsou i další výlety či vycházky, ovšem nebylo jich mnoho. Školní léta jinak plynula pravidelnými událostmi. Školní rok začínal 1. září a končil 15. července. Podle školní kroniky vždy na konci školního roku probíhala zkouška z náboženství, která se vykonávala za přítomnosti Vele důstojného Pána: „Byly vystaveny pomůcky školní a práce žactva. Školní rok byl ukončen slavnými bohoslužbami Božími a na konci zpívána Hymna národní. – Nato ve škole bylo deklamováno a zpíváno a pak jmenování byli pilní a nedbalí žáci. Na konce rozdávány čtvrtletní zprávy ... a písemné a ruční práce dítkám, které se pak rozešly, aby užily šestinedělních prázdnin.“⁷⁸

---

⁷⁵ KRATOCHVÍL, V. a kolektiv. Dobřichovice: Dobřichovice 2006, s. 110

⁷⁶ Kolektiv autorů. Almanach Základní školy v Dobřichovicích, Dobřichovice 2014, s. 4

⁷⁷ HNÍTKA, M. Památní kniha pro obecnou školu v Dobřichovicích. Dobřichovice 1877, nestránkováno

⁷⁸ HNÍTKA, M.: Památní kniha pro obecnou školu v Dobřichovicích. Dobřichovice 1877, nestránkováno

Škola v 19. století

František Havlík zajímavě popisuje školní život v průběhu 19. století: „Jindy před lety říkalo se učitelovi „kantor“. Kantor byl více hudebník, neboť hudba měla jindy převahu a literně málo se učilo. Učitelé nebyli jindy literně vzděláni, uměli toliko části, počítati a psáti, o správném psaní nemůže býti ani řeč.“

V kronice se také dočteme, že obyvatelé učitelé platili za vyučování čtení, psaní a výuku počtů a souhrnně se tato platba nazývala sobotáles. Vždy v sobotu byly děti povinny sobotáles učitelovi odváděti. Vedle toho používali od patronů nebo obcí buď pole nebo deputát (sypané obilí, někde i sůl, pivo atd.) Také při všech slavnostech v domácnostech se pamatovalo na pana učitele. Při zabíjení, byla posílána polévka, jaternice i jelítka, o Vánocích vánočky a bochníčky. Když se pekl chléb, posílán byl bochník do školy. Učitele zvali ke všem svatbám, posvícením a poutím.

O stavu dobřichovického žactva vypovídá i tato zpráva z kroniky: „Ku konci první čtvrti tohoto století (19. století) patřilo sem jenom 100 školních dítek z nichž velká část sotva školu navštěvovala. Nyní (roku 1877) je jich již přes 300 ... Je tedy nabíledni, že se zde lid vůči hledně množil ...“

Jak to probíhalo ve školním vyučování je také v kronikách dobře popsáno. Hned ráno bývalo počítání z paměti. Pan učitel dával příklady, přitom ruce dětí musely být na lavicích. Větší příklady se psaly na břídicové tabulky. Pak bývalo čtení, mluvnice atd. Krasopisání bývalo odpoledne, kdy pan učitel nalinkoval s některým starším žákem nejprve tabuli, zhotovenou z černého voskového plátna. Čárky a skládání písma se učilo v první třídě, ve druhé třídě se učilo všem velkým i malým písmenům v latině i švabachu.⁷⁹ Přírodním vědám se učivalo názorně v zahrádce nebo v přírodě, „ale jen pokud se činila zmínka v čítankách“. Mnozí žáci se učili zpěvu z not a hraní na nástroje. Noty (tzv. partýsky) byly zavěšovány na školní tabuli. Žáci se kolem partýsky nakupili a zpívali. Hlavními předměty bylo náboženství, čtení, počítání, psaní, vše ostatní bylo již vedlejší a považovalo se jen za vypravování, zejména dějiny, něco o Praze a zeměpisu.⁸⁰

---

⁷⁹ Německé novogotické písmo, v Čechách bylo od 16. do 19. století hlavním typem tisků v češtině.

⁸⁰ Kolektiv autorů. Almanach Základní školy v Dobřichovicích, Dobřichovice 2014, s. 6 - 7

Ve škole bývala obvyklá březová metla nebo rákoska. Vyplácení na ruce bylo obvyklé, a to již za nepatrný přestupek. „Bolivalo to děsně, žáci navlhčovali si dlaně slinami v domění, že bolest zmírní.“ Mnoho slz v písankách označovalo, jakou bolest písař zakoušel. Per se užívalo ještě brkových, které pan učitel řezal nožíkem, zvaným perořízkem, ještě před vyučováním z přinesených brků husích. Pomalu se začala využívat i ocelová péra. Kalamáře byly skleněné a byly zhotoveny tak, že při převrnutí inkoust nevytekl.⁸¹Uklízení školních světnic, chodeb i schodů si zajišťovali žáci sami. Hoši odšoupli lavice, děvčata pokropila podlahu a pak školu zametla březovými košťaty, načeš hoši opět lavice na dřívější místo postavili. Žáci také sami skládali dříví a otýpky dodané obcí k vytápění světnic. Topilo se dřívím, uhlí se ještě nepoužívalo.⁸²

Velmi často jsou v kronice zmínky o různých epidemiích, které školu postihly. Nejčastěji o spalničkách, spále, či dýchavičném kašli, to byla škola většinou uzavřena. Pečlivě se zaznamenávali dobrodinci, kteří škole darovali peníze či jiné věcné dary. V roce 1901 založil pan učitel František Bobek „Krejcarový spolek“ na podporu chudých žáků a v roce 1903 byl na pokyn okresního hejtmanství zřízen polévkový ústav, jakási předzvěst školní jídelny. Vaření polévky zajišťovala manželka řídícího učitele paní Barbora Bobková a polévku dětem nalévala během tří zimních měsíců. Velice to prospělo výživě žáků, neboť někteří z nich dojížděli z okolních obcí a často přes den nic jiného nejedli.⁸³

Veliké přípravy se děly vždy ke zkouškám před panem vikářem nebo ještě vyšším hodnostářem. Budovu školy žáci vyzdobili věnci a kvítím, přišli hosté a rodiče. Děti se několik dní učily přivítací zpěvy a jednohlasý pozdrav: „Pěkně vítáme, ruce líbáme, jemnostpane, pane a pane!“ Po zkoušce žáci dostávali obrázky, tzv. prémie se svým jménem a datem zkoušky. Jména nejlepších žáků pak učitelé zapisovali do zlaté knihy.⁸⁴

Dobřichovická škola v období mezi válkami

Ve školní kronice jsou zapsány různé zajímavosti ze života obce, tak například i to, že v zimě, ve školním roce 1921/1922 napadlo tolik sněhu, že se při jeho tání rozvodnila

---

⁸¹ KRATOCHVÍL, V. a kolektiv. Dobřichovice: Dobřichovice 2006, s. 111

⁸² HNÍTKA, M. Památní kniha pro obecnou školu v Dobřichovicích. Dobřichovice 1877, nestránkováno

⁸³ Kolektiv autorů. Almanach Základní školy v Dobřichovicích, Dobřichovice 2014, s. 9

⁸⁴ HNÍTKA, M. Památní kniha pro obecnou školu v Dobřichovicích. Dobřichovice 1877, nestránkováno

Berounka tak, „že ani elektrika nemohla svítit!“ Roku 1929 se stala škola již pětiletá, a protože se všechny třídy do budovy nevešly, vyučovalo se i ve světnici statku č. p. 44. Dobřichovice se rozrůstaly a zvyšoval se i počet žáků z „příškolených“ obcí. V roce 1934 bylo vypsáno řízení na výstavbu školy, a ještě v témže roce byla nová budova postavena k objektu stávající školy z roku 1862. Stavělo se pro obecnou školu, ale hotová stavba byla odevzdána škole měšťanské. Tím bylo obejito úskalí odporu, na které narážel návrh na stavbu měšťanské školy. Na slavnostním otevření (25. 8. 1935) se střídali řečníci i přednášející žáci. Originál pamětního listu s památnými mincemi byl vložen do základního kamene budovy.⁸⁵

Naše škola za druhé světové války

V tomto období naše škola velmi často sloužila jiným účelům, než bylo běžné. V říjnu roku 1939 se zde zabydlelo německé vojsko, a proto se vyučovalo v sokolovně, ve vile inženýra Scherzla a v hostincích. Po několika měsících vojáci školu opustili, ale opět v roce 1941 zabraly dvě třídy německé děti a učilo se zase v sokolovně. V tomto roce bylo ustanoveno, že obecná škola bude mít osm postupových ročníků, měšťanská škola se stala výběrovou a navazovala na čtvrtý ročník obecné školy, měla 4 třídy a nazývala se „hlavní škola“. Od roku 1942 měla každá třída sedm hodin němčiny denně.⁸⁶ Od roku 1944 byli někteří učitelé zdejší školy totálně nasazeni, došlo k obsazení školy německou dívčí školou, poté nacisty. V té době došlo i k ničení školního majetku a školních sbírek. Od 13. března 1945, kdy zabrali nacisté i sokolovnu se učilo po hostincích a kvůli častým náletům pak žáci na vyučování nedocházeli vůbec. V květnu 1945 se škola stala na čas vězením pro internované a k jejímu uvolnění došlo až po odchodu Rudé armády koncem května 1945.⁸⁷

Poválečný vývoj

Po válce ve škole fungovala tzv. „Lidová zemědělská škola“ pro žáky ve věku 14–17 let. Prosperovala jeden rok a poté se v roce 1948 měšťanská škola změnila na „úplnou čtyřtřídní školu“, navazující na pět tříd školy národní. Rozvíjelo se zde československo-sovětské přátelství. Po počátečních rozpacích se zřizovaly v každé třídě

---

⁸⁵ Školní kronika obecné školy v Dobřichovicích z let 1914 – 1939, nestránkováno

⁸⁶ Kolektiv autorů. Almanach Základní školy v Dobřichovicích, Dobřichovice 2014, s. 12

⁸⁷ Školní kronika obecné školy v Dobřichovicích z let 1914 – 1939, nestránkováno

skupinky nejlepších žáků-pionýrů, které měly za úkol docílit nejlepší školní prospěch, dbát na čistotu a pořádek ve škole a pomáhat slabším spolužákům v doučování. Zavedly se také dva kroužky ruštiny. V suterénu budovy začala sloužit ve školním roce 1950–1951 „vývařovna“ pro 105 dětí a povinně se vyučovalo branné výchově.⁸⁸

Ve školním roce 1955–1956 byla kapacita školy opět nedostačující, proto se učilo na směny a v dalších pomocných prostorách. V roce 1960 měla škola 398 žáků a 16 učitelů, z toho 10 žen. Zvláštní škola v Lomené ulici měla 15 žáků. K dalšímu rozšíření došlo až v roce 1983, kdy obec postavila novou budovu pro 1. stupeň a družinu v Raisově ulici. Později, pro opětný nedostatek místa se vedle této budovy postavila v roce 2002 ještě další, tzv. dřevěná budova s knihovnou a počítačovou učebnou. Přesto kapacita školy opět nedostačovala pro počet žáků, tak došlo v roce 2013 ke zbourání nejstarší části školy v ulici 5. května (z roku 1862) a vystavěla se zde nová budova, slavnostně otevřená v srpnu 2014.⁸⁹

Současnost

Zřizovatelem naší základní školy je obec Dobřichovice. Škola má právní subjektivitu, je příspěvkovou organizací. Žáci navštěvují devět ročníků, její součástí je školní jídelna v Raisově ulici a školní družina tamtéž. Ve školním roce 2018–2019 se zde vzdělává 604 žáků a průměrná naplněnost tříd je 24 žáků. V každém ročníku se vyučuje po třech paralelních třídách. Ve škole je i speciální třída, ve které vyučujeme podle vzdělávacího programu Škola pro Evropu s přílohou vzdělávání pro žáky s lehkým mentálním postižením.⁹⁰

Vyučuje se ve třech od sebe poměrně vzdálených budovách. V Raisově ulici se nachází dvě vzájemně propojené budovy prvního stupně.

Budova druhého stupně dnes sestává ze dvou propojených budov, kde starší budova je z roku 1934 a nová z roku 2014. Na školním pozemku, využívaném k pěstitelství, je budova dílen. Celkově má škola 23 učeben s interaktivními tabulemi, z toho 11 učeben je odborných, 2 školní hřiště, avšak nemá vlastní tělocvičnu ani sportoviště, tak si pronajímá prostory od Sokola Dobřichovice.

⁸⁸ Kolektiv autorů. Almanach Základní školy v Dobřichovicích, Dobřichovice 2014, s. 14

⁸⁹ Kolektiv autorů. Almanach Základní školy v Dobřichovicích, Dobřichovice 2014, s. 18

⁹⁰ Základní škola Dobřichovice /online//cit. 30. 3. 2019/ Dostupné z: <https://www.zsdbrichovice.cz/>

Vize naší školy vychází z filozofie Školního vzdělávacího programu Škola pro Evropu. Vzdělání na ZŠ Dobřichovice vychází z cílů základního vzdělávání a z koncepce, která vznikla několikaletou snahou o inovaci pedagogického procesu a života naší školy. Tento vzdělávací program je orientován na žáka, umožňuje rozvíjet jeho tvořivost, má vybavit žáka vším potřebným pro úspěšný život a vychází z tradičního postavení školy v obci a propojuje její působení se životem a potřebami Dobřichovic, což je významný prvek při vytváření občanských kompetencí.

Naše škola se zaměřuje na mezinárodní aktivity, výměnné pobyty žáků s partnerskou školou v Eschwege v Německu, se školou ve Francii (Villieu Loyes Mollon), účastní se mezinárodního setkání škol v Alpách, pořádá tematické výjezdy do Anglie a Francie a Německa. Škola se zapojuje do programu Evropské unie pro základní a střední školy Sokrates v rámci projektu Comenius a hostují u nás studenti z různých zemí světa v programu Edison.⁹¹

Dobřichovická škola je škola s rozšířenou výukou jazyků, kdy od 5. ročníku žáci mají 4 hodiny angličtiny týdně a od 6. ročníku si vybírají další jazyk – francouzštinu, němčinu nebo ruštinu. Zapojuje se pravidelně do ekologických projektů, projektů finanční gramotnosti – Rozumíme penězům a nabízí kromě bezpečného a příjemného prostředí také rozmanité metody práce a aktivity. Pravidelné výjezdy na školy v přírodě, tematické exkurze a výlety, klub mladého diváka, lyžařské kurzy v Alpách, projektové dny (projektový týden), sportovní soutěže. Letos škola pořádá již 22. ročník Dobřichovické míle, jedná se o běžecké závody v dobřichovickém parku pro všechny věkové kategorie.

Cílem naší školy je budovat školu, do které se všichni těší a neradi ji opouštějí, tj. školu, na kterou se s úctou a láskou vzpomíná.

2. 4. 4 Panský (Špitálský, Havlíkův) mlýn v Dobřichovicích, historie mlynářství

Vodní osou zdejšího kraje je řeka Berounka, tekoucí sem od Berouna. Na jejích březích v okolí toku byly rozsety vodní mlýny. Berounští mlynáři, ale i mlynáři ze zdejšího kraje si zakládali na tom, že mlýnské kameny čili žernovy, měli z tvrdého kamene, aby se při mletí neobrušovaly a do mouky se nedostával písek. Pro tento účel prý nejlépe

---

⁹¹ Základní škola Dobřichovice /online//cit. 30. 3. 2019/ Dostupné z: <https://www.zsdoberichovice.cz/>

vyhovoval kámen z lomu v Žehrovicích nebo od Plzně. Prvním kamenům se říkalo Žehrováci, druhým Plzeňáci. Mlecí kameny poháněné jinou, než lidskou silou provázejí naši civilizaci přes dva tisíce let a jsou symbolem obilních mlýnů. Často představují jediný pozůstatek tohoto mlecího zařízení ze zaniklých mlýnů. V Čechách původně převažovala výroba mlecích kamenů z pískovce, od poloviny 19. století se významnou surovinou stal sladkovodní křemenec dodávaný z Francie.⁹²

První doklady o mletí zrna na našem území, tedy spíše roztírání zrna na drť o kámen, pocházejí z mladší doby kamenné (5. – 3. tisíciletí př. n. l.), z doby bronzové (22. – 7. století př. n. l.) je například nález válcovitého drtiče obilí u Čejetic. Zrno se drtilo na hrubozrnných kamenech – drtidlech, menším kamenem – drtičem, nebo se roztíralo stěrkou. Oba způsoby byly velice pracné a za hodinu se zpracovalo asi 5 kg obilí. Keltové na našem území tento postup práce zdokonalili. Spodní kámen, tedy drtidlo zůstalo, vrchní drtič byl nahrazen kamenem oválného tvaru, uprostřed se štěrbinou – násypkou a po stranách s otvory pro zasunutí dřevěných rukojetí, pomocí nichž se těžkým kamenem posunovalo a třelo se tak nasypané obilí. Kameny byly větší a těžší, proto už s nimi museli pracovat dva lidé.⁹³ V prvním století před naším letopočtem se podle archeologických nálezů u nás objevovaly rotační mlýnky, tzv. žernovy. Jejich základem byly dva kruhové kameny. Spodní – ležák – měl jehlanovitou pracovní plochu a otvor k uchycení osy, horní – běhoun – měl násypku, otvor pro osu a na boku rukojeť, pomocí níž se otáčel. Dalšího zdokonalení mlecí techniky dosáhli Slované, kteří zvětšili průměr obou kamenů a typickým znakem byly dvě protilehlé jamky u středového otvoru pracovní plochy běhounu. Do nich byla zasazena dřevěná nebo železná příčka, tzv. papřice, která umožňovala regulaci rozestupu mezi oběma kameny.⁹⁴

Mlecí kameny se postupem času zvětšovaly, na jejich pohon už nestačila lidská síla, tak se pro pohyb běhounu využívali oslové, skot či koně. Rozemleté obilí se kupilo v brázdě okolo spodku. Od otrub a šrotu se mouka oddělovala plátěnými síty.

---

⁹² ŠTĚPÁN, L. KŘIVANOVÁ, M. Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách. Olomouc: Argo 2000 ISBN 80-7203-254-2, s. 81 – 82

⁹³ KLEMPERA, J. Vodní mlýny v Čechách 1. díl. Praha 5: Nakladatelství Libri. ISBN 80-7277-016-0, s. 9

⁹⁴ KLEMPERA, J. Vodní mlýny v Čechách 1. díl. Praha 5: Nakladatelství Libri. ISBN 80-7277-016-0, s. 34

Římský architekt Marcus P. Vitruvius (85 – 26 př. n. l.) popsal ve svém díle „De architectura libri decem“ (Deset knih o architektuře) mechaniku vodního mlýna poháněného kolem na spodní vodu. Mlýny měly vodní kola vertikální s vodorovnou hřídelí a s převodem na svislou hřídel mlecího kamene. Spojení tří základních prvků – rotačního kamene, pohonu vodním kolem a převodu ozubeným kolem se stalo typickým pro většinu vodních mlýnů v dalších dvou tisíciletí. Tento jeho popis mechaniky výroby meliva odpovídá uspořádáním i českým vodním mlýnům fungujícím do konce 19. století.⁹⁵

Přesto přechod od ručních mlýnků ke složitějšímu strojnímu zařízení vodních mlýnů trval dlouho. Stavěly se mlýny i s několika koly, rozlišovala se kola podle způsobu pohonu. Kolum na svrchní vodu se říkalo korečník, zatímco kola na spodní vodu se nazývala lopatník. Do 13. století převažovaly mlýny na spodní vodu, umístěvané nejčastěji na březích řek. Později se rozšířilo využití kol na svrchní vodu, které umožňovaly využít i drobné potoky a říčky.⁹⁶

Nejstarší zmínku o existenci vodních mlýnů v Čechách nalezneme v Kronice české z roku 1541, kdy Václav Hájek z Libočan se zde zmiňuje o založení města Žatce roku 718 a píše o postavení mlýna pod městem a dále uvádí, že na Pšovce bylo mnoho mlýnů.⁹⁷ Další písemná zmínka je pak v zakládací listině břevnovského kláštera z roku 993, kterou kníže Boleslav II. daroval klášteru dva mlýny na řece Vltavě. Mlýny tehdy zřizovali a vlastnili vladaři nebo bohaté kláštery, později také šlechta, neboť výstavba takového mlecího zařízení byla velice náročná technická záležitost.⁹⁸

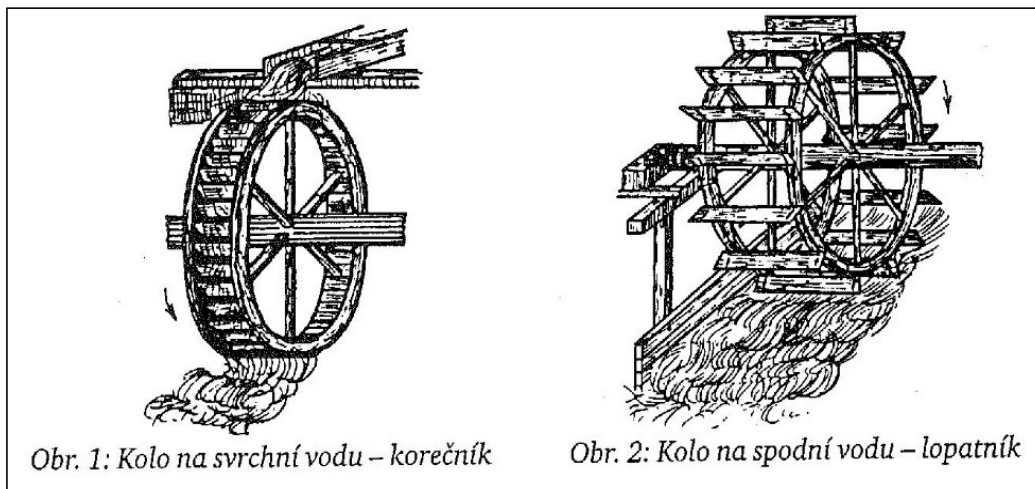
---

⁹⁵ ŠTĚPÁN, L. KŘIVANOVÁ, M. Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách. Olomouc: Argo 2000 ISBN 80-7203-254-2, s. 81 – 82

⁹⁶ KLEMPERA, J. Vodní mlýny v Čechách 1. díl. Praha 5: Nakladatelství Libri. ISBN 80-7277-016-0, s.10

⁹⁷ HÁJEK, V. Kronika česká. Praha 1918, s. 97 – 98

⁹⁸ KLEMPERA, J. Vodní mlýny v Čechách 1. díl. Praha 5: Nakladatelství Libri. ISBN 80-7277-016-0, s. 10

Obr. 1: Kolo na svrchní vodu – korečník

Obr. 2: Kolo na spodní vodu – lopatník

99

Z pramenů se dočteme, že například v Příbrami, ve 14. století bylo 18 vodních mlýnů. Historikové pak spočítali, že na jeden mlýn připadlo v průměru 21 usedlostí, což představuje asi dvě tehdejší vesnice. V průběhu 15. století došlo v mlynářském oboru k novince, kdy ruční prosévání meliva nahradilo jeho pytlování. Melivo se prosívalo přes vlněné či žíněné pytlíky různé hustoty. Jejich pohyb umožňovalo zařízení u nás nazývané hasačert. Toto v podstatě mechanické síto, pytlovací zařízení, bylo napojeno na pohyb mlecího kamene, které otřásáním vysívalo mouku do pytlů a oddělovalo ji od šrotu a otrub. Tento vynález se připisuje pražským mlynářům jako český přínos mlynářské technice a jeho charakteristický zvuk dal mlýnům i obecný název klapáč.¹⁰⁰

Postupně došlo k velkému rozšíření mlýnů, a to nejen vodních, ale i větrných a parních či lodních. Koncem 18. století vznikaly v Anglii a také zejména v Americe velké obří mlýny, které vyráběly velké množství mouky hlavně pro potřeby zámořských kolonií. U nás se jim říkalo umělé, umělecké nebo americké. Velice se zlepšila kvalita mouky, protože v druhé polovině 19. století se začaly místo mlecích kamenů a později užívaných železných válců užívat porcelánové válce. Obilí se začalo před mletím čistit, mouka byla bělejší. Také se měnil pohon zařízení. Vodní kolo se měnilo za parní stroj, poté turbínu,

⁹⁹ KLEMPERA, J. Vodní mlýny v Čechách 1. díl. Praha 5: Nakladatelství Libri. ISBN 80-7277-016-0, s. 10

¹⁰⁰ ŠTĚPÁN, L. KŘIVANOVÁ, M. Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách. Olomouc: Argo 2000 ISBN 80-7203-254-2, s. 49

a nakonec za elektrický motor. Ještě v roce 1924 jsou tyto pohony uváděny u soupisu mlýnů, kdy v Čechách se jich uvádí 5 148, na Moravě 1 658 a v naší části Slezska 296.¹⁰¹

Mlynáři museli ovládat mnoho dalších činností spojených se stavbou mlýna. Uměli pracovat se dřevem, vhodně ho užívali a přesně opracovávali, sami si stavěli mlýnské kameny. Přiváděli vodu ke mlýnu, neobešli se tedy bez základních vědomostí o hydrologii, vodních tocích a dalších měřeních. Tyto zkušenosti si předávali z generace na generaci. Založili si také, tak jako jiná řemesla, svůj cech, ale přesto šlo o stav, který býval dost výjimečný. Král či vrchnost jim poskytovali určité svobody a výsady, a i ve společnosti se těšili velké vážnosti. Mlynář byl často v listinách jmenován jako „pán ctěný“. Mlynářský erb je velmi starý a pochází prý z počátku 12. století, kdy jej český kníže Vladislav I. udělil roku 1116 Jiřímu, mlynáři z Doupova, za jeho chrabrost před nepřitelem. Celou událost popisuje kronikář František Jan Beckovský (1658–1725), člen řádu křižovníků s červenou hvězdou, český buditel a spisovatel, ve své kronice Poselkyně starých příběhův českých.¹⁰²

Sekerníci

Ve středověku většinou najdeme zmínky pouze o mlynářích, jako stavitelích mlýnů. V novověku pak se již objevuje označení sekerník pro řemeslníka, jehož základním nástrojem byla sekera a který se zabýval stavbou mlýnů a mlýnského zařízení. Sekernické řemeslo spočívalo ale i v konstruování složitých dřevěných strojů, užívaných i v jiných oborech. Sekerník musel mít vynikající znalosti a schopnosti vybrat vhodný druh dřeva a velmi přesně ho zpracovat. Měl empirické poznatky ze sestrojování složitých mlýnských zařízení a znalosti základních principů mechaniky, matematiky, hydrologie a dendrologie. Významnou roli hráli sekerníci již v době vrcholného středověku, jako důlní tesaři zhotovovali důmyslné mechanizmy a specializovali se i na konstruování těžních a čerpacích strojů ve střediscích těžby rud a zpracování kovů.¹⁰³

---

¹⁰¹ KLEMPERA, J. Vodní mlýny v Čechách 1. díl. Praha 5: Nakladatelství Libri. ISBN 80-7277-016-0, s. 12

¹⁰² ŠTĚPÁN, L. KŘIVANOVÁ, M. Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách. Olomouc: Argo 2000 ISBN 80-7203-254-2, s. 22

¹⁰³ ŠTĚPÁN, L. KŘIVANOVÁ, M. Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách. Olomouc: Argo 2000 ISBN 80-7203-254-2, str. 23

Panský (Špitálský, Havlíkův) mlýn v Dobřichovicích

Panský nebo také Špitálský mlýn stojí v Dobřichovicích na levém břehu řeky Berounky. Založila jej řád křižovníků s červenou hvězdou, kteří byli povoláni ke službě nemocným a k budování špitálů, proto odtud pochází i název Špitálský. Písemné zápisy o mlýnu pocházejí z roku 1553, kdy jej křižovníci pronajali mlynáři Hruškovi, ale patrně byl postaven dřív, snad již v polovině 15. století.

Nájemci se střídali podle smluv s křižovníky a zároveň s mlýnem měli udržovat i jez (dlouhý 218 m), položený šikmo napříč řeky, otvírat plavcům vrata jezu a starat se o mlýnský ostrov, zahradu a dva kusy polí. K mlýnu patřila i pila, ale tu řád nepronajímal.¹⁰⁴ Nájemní smlouva mlynáře zavazovala, aby mlýn udržoval v řádném chodu, stejně tak i jez na řece. Proto musel mít neustále v zásobě cihly a dříví k jeho opravě. Navíc byl pověřen dozorem nad pilou.

Ne všichni nájemci se podle dostupných pramenů o mlýn dobře starali, proto řád křižovníků hledal v roce 1732 pro zpustlý mlýn nového nájemce, což se nepodařilo, proto vrchnost rozhodla a mlýn zbourala, v srpnu téhož roku byl položen základní kámen k mlýnu novému a 4. listopadu byla stavba dokončena a spuštěna nová mlýnská kola. Prvním nájemcem se stal na tři roky Jan Čermák. Poté se nájemci opět střídali až roku 1856 řád křižovníků mlýn prodal za 10 000 zlatých Františku Havlíkovi, rodáku z Blatné a mlynáři na mšenském panství u Slaného a jeho ženě Anežce z Hřešic u Slaného.¹⁰⁵

Začátek jejich hospodaření ale nebyl dobrý, mlýn 15. srpna 1858 zničil oheň do základu. Na novou výstavbu neměl mlynář peníze, hledal pomoc, kde se dalo. Obrátil se na místního faráře P. Kalaše, ten požádal o přímluvu u kardinála, jenž prosbě vyhověl a zdarma poskytl kámen na stavbu, na úvěr dříví na pokrytí mlýna a na jez a 25 000 cihel. Stavba byla v listopadu roku 1859 dokončena a spuštěna. Svůj dluh 9 500 zlatých na 5% úrok mohl začít splácet až po třech letech, později ho v pořádku vyrovnal a dál si vedl zdárně. Roku 1872 zakoupil nové mlecí zařízení tzv. americké složení s dokonalejším čištěním obilí, ve mlýně byla čtyři vodní kola pohánějící tři česká složení, krupník čili

---

¹⁰⁴ KLEMPERA, J. Vodní mlýny v Čechách 1. díl. Praha 5: Nakladatelství Libri. ISBN 80-7277-016-0, s. 47

¹⁰⁵ KLEMPERA, J. Vodní mlýny v Čechách 1. díl. Praha 5: Nakladatelství Libri. ISBN 80-7277-016-0, s. 50

holendr a v blízkosti pila. Roku 1844 převzal mlýn syn Karel, který ho dále modernizoval, nahradil čtyři vodní kola jedním velkým, zrušil krupník i pilu a na jejím místě postavil obytné stavení.¹⁰⁶ Skončilo tak období českého mlýna s charakteristickým klepáním. V roce 1912 mlynář vybudoval moderní kolo o průměru asi 8 metrů se železnou rozetou, vážící 5,6 tuny, které nahradilo to původní a prosadil výstavbu nového jezu. Počátkem 20. století začaly první pokusy o elektrifikaci. 5. prosince roku 1908 se ve mlýně rozsvítily první žárovky a v roce 1914 na štítě stodoly mlýna jedna žárovka. Zdrojem energie bylo stejnosměrné dynamo.¹⁰⁷

Třetí generace Havlíkových se mlýna ujala roku 1920, Karel Havlík mladší, nejstarší ze tří synů, mlýn zdokonalil, zřídil také elektrárnu, která sloužila obci. V roce 1923 se však navždy zastavilo vodní kolo a pohon pak obstarávala Francisova turbína. Stavba rozvodné sítě na levém břehu začala 7. prosince 1920, na pravém břehu v roce 1921. Podle farní kroniky se tehdy platila paušálem 28.31 Kč za jednu žárovku za 3 měsíce. V roce 1923 se Karel Havlík dohodl o elektrifikaci obce Lety. Některé části sítě v Dobřichovicích na Brunšově byly užívány až do roku 1976.

Po sametové revoluci byl v roce 1991 mlýn s elektrárnou vrácen dědicům původních vlastníků. Stav objektu a vnitřního vybavení byl ve špatném stavu s potřebou velkých investic. Elektrárna je nyní v provozu jako živnost Antonína Havlíka, nejstaršího žijícího syna Karla Havlíka, který vyrobenou elektřinu dodává společnosti ČEZ a. s.¹⁰⁸

2. 4. 5 Brunšov – dobřichovická vilová čtvrť na pravém břehu Berounky

Ve druhé polovině 19. století probíhal v Anglii i v dalších zemích Evropy trend zakládání vil na venkově. Stále více bohatnoucí měšťané si stavěli svá rodinná sídla především v okolí velkých měst a při důležitých železničních tazích. Ve 20. století

---

¹⁰⁶ KLEMPERA, J. Vodní mlýny v Čechách 1. díl. Praha 5: Nakladatelství Libri. ISBN 80-7277-016-0, s. 50

¹⁰⁷ KRATOCHVÍL, V. a kolektiv. Dobřichovice: Obec Dobřichovice 2006, s. 96

¹⁰⁸ KRATOCHVÍL, V. a kolektiv. Dobřichovice: Obec Dobřichovice 2006, s. 98

výraznou měrou přispěli k rozvoji rodinného domu především dva proslulí architekti – Frank L. Wright (otevřený typ vily) a Le Corbusier (kubický, racionální typ domu).¹⁰⁹

Na rozdíl od vyspělých evropských zemích se vilová kultura v Čechách rozvíjela se zpožděním. Teprve až se vzrůstající industrializací, kdy české země představovaly nejrozsáhlejší průmyslovou oblast rakousko-uherské monarchie. Vytvořila se zde silná česká průmyslová buržoazie, jejímž střediskem se stala Praha. Movitější stavebníci začínali hledat únik z města formou vytváření rekreačního zázemí ve zdravém přírodním prostředí. Krajina byla chápána jako zdroj národního mýtu a národní historie. Proto se příměstské čtvrti zakládaly v blízkosti míst či památek, které měly rozhodující význam v dějinách českého národa (Karlštejn, Kazín).¹¹⁰

První rekreační vlna probíhala dvěma směry při železnici, a to severně (Roztoky u Prahy) a jihozápadně od Prahy. Expanze na jihozápad podél Berounky zahrnovala tehdy lázeňské město Malou Chuchli, Zbraslav, Černošice, Všenory, Dobřichovice a Řevnice.¹¹¹

Vznik a vývoj vilové lokality Brunšov v Dobřichovicích souvisel s několika důležitými faktory. Prvním předpokladem pro založení zdejší villegiatury¹¹² bylo vědomí atraktivitu místa s příhodnými přírodními podmínkami, s kopcovitou krajinou a s údolím řeky Berounky, a hlavně s její dobrou dostupností železnicí z Prahy. Dalším faktorem byla blízkost již známé villegiatury Všenory, rozvíjené již od 70. let 19. století především zásluhou podnikatele Jana Nolče. Právě sem přijížděli Pražané na návštěvy, pronajímali se letní byty a posléze pak objevili i dobřichovickou stranu Brunšova, dosud pro rekreaci nevyužívanou s políčky vesničanů, loukami a několika domky s hájovnou.¹¹³ Většina podobných vilových čtvrtí vznikla blízko původního vesnického jádra, s nímž se postupným vývojem spojila. Brunšovské letovisko ale oddělovala od centra Dobřichovice řeka Berounka a trať. Proto se zdejší vilová čtvrť rozvíjela izolovaně jako rekreační lokalita

---

¹⁰⁹ KOUKALOVÁ, Š. Letní rezidence Pražanů. Dobřichovice a vilová architektura 19. a 20. století. Praha: Národní památkový ústav v Praze, 2016, ISBN 978-80-86516-82-0, s. 15 – 16

¹¹⁰ KOUKALOVÁ, Š. Letní rezidence Pražanů. Dobřichovice a vilová architektura 19. a 20. století. Praha: Národní památkový ústav v Praze, 2016, ISBN 978-80-86516-82-0, s. 16

¹¹¹ KRATOCHVÍL, V. a kolektiv. Dobřichovice: Obec Dobřichovice 2006, s. 73

¹¹² Villégiature [viležiatur] z franc. - letní pobyt, letovisko /online//cit. 28. 3. 2019/ Dostupné z: <https://slovníky.lingea.cz/francouzsko-cesky/vill%C3%A9giature>

¹¹³ KOUKALOVÁ, Š. Letní rezidence Pražanů. Dobřichovice a vilová architektura 19. a 20. století. Praha: Národní památkový ústav v Praze, 2016, ISBN 978-80-86516-82-0, s. 28

s podobou zahradního města. To bylo umocněno ještě neexistencí mostu přes Berouнку (až 1893) a lávky pro pěší.

Ze vzpomínek Františka Havlíka, dobřichovického rodáka, se dozvídáme o prvních Pražanech, kteří si zde pronajímali byty. Stoupající zájem o stavební parcely v této lokalitě povzbudil zdejší vesničany k postupnému prodeji jejich pozemků pro stavby vil. První vilu čp. 102 si nechala postavit Helena z Ungrů, manželka majitele továren v Praze.¹¹⁴

Dvě významné osobnosti, které se zasloužily o založení, ale i formování celého prostředí vilové čtvrti na Brunšově, byly obchodník s pánskou módou Matěj Suda a právník JUDr. Miroslav Krajník. Oba patřili mezi významné osobnosti tehdejšího pražského života a podíleli se také na založení okrašlovacího spolku založeného v roce 1895, kdy účelem spolku bylo okrašlování a zvelebování Dobřichovic, zejména jejich vilové části.¹¹⁵ K typickým aktivitám obyvatel těchto vilových čtvrtí patřily vodní sporty (i návštěva říční plovárny) a tenis.

Ještě dříve, než dobřichovická villegiatura splynula se všenskou po vrstevnici svahu Brunšova, podél dnešních ulic Pod Pensionátem a Krajníkova, rostly nejstarší vily blíže trati. Nejstarší vily čp. 105 a 106 vznikly v ulicích Svážná a K Dubu. Vila Pelé, Krajníkova čp. 105, byla postavena v roce 1885 a typem patřila ještě ke klasicismu.¹¹⁶

Na přelomu 19. a 20. století sestoupila vilová architektura z kopce zpět k trati a klasicistní vily a italizující novorenesanční asymetrické vily s věží evokovaly Středomoří. S otevřenými arkýři a terasami poskytovaly zázemí jen pro pár nejteplejších týdnů v roce. Postupně se vily stále častěji používaly i k trvalému užívání. Novému typu bydlení odpovídal i příklon k lidové architektuře, folklorizujícím prvkům a k secesní stylizaci. Typickou stavbou je vila doktora Franty čp. 143 z roku 1903 a jejím autorem se stal Kamil Hilbert.¹¹⁷ Vedle Kamila Hilberta zde působili i další dva významní architekti Karel Honzík a Ladislav Machoň.

---

¹¹⁴ HRADEC, J. Dějiny Dobřichovic. Dobřichovice 1931 /online//cit. 28. 3. 2019/ Dostupné z: <http://www.zsdobrichovice.cz/programy/dejepis/kronika-Dobrichovic/>

¹¹⁵ KOUKALOVÁ, Š. Letní rezidence Pražanů. Dobřichovice a vilová architektura 19. a 20. století. Praha: Národní památkový ústav v Praze, 2016, ISBN 978-80-86516-82-0, s. 33

¹¹⁶ KRATOCHVÍL, V. a kolektiv. Dobřichovice: Obec Dobřichovice 2006, s. 73

¹¹⁷ KRATOCHVÍL, V. a kolektiv. Dobřichovice: Obec Dobřichovice 2006, s. 74

Další období výstavby vil na Brunšově nazýváme rustikální. Významným je dům – dílo Ladislava Machoně pro doktora Svojsíka z přelomu 30. a 40. let 20. století. Spojuje moderní architekturu s trampskou romantikou, tradicemi roubené architektury s úpravou zahrady s lesním zákoutím. V letech 1940–41 si nechala postavit vilu ve funkcionalistickém stylu Anna Nečasová. Fasádě dominuje rám lemující střešní terasu. V domě fungovalo horkovzdušné vytápění a obklopovala ho zahrada z tmavých jehličnanů. A právě počátkem 40. let 20. století se završila poslední fáze urbanistického vývoje Dobřichovic a její přerod ze zemědělské vsi v letovisko a rezidenční obec.¹¹⁸

Nevhodná dodatečná parcelace v době socialismu zničila na mnoha místech cenné kompozice řady zahrad. Nové stavby dokazovaly postupující úpadek stavební kultury. V současné době se stále naše obec vymaňuje se socialistické devastace a zviditelňuje svůj vztah k vlastní historii. Současná dostavba školy, přebudování křižovnického statku na obytné budovy a další dostavba veřejného prostoru dává pocit dobrého architektonického směřování. Obec však stále hledá svůj urbanistický charakter.¹¹⁹

2. 4. 6 Karlická ulice se sochami „Cesta mramoru“

V roce 2003 vznikla tradice pořádat jednou za dva roky (od roku 2011 jednou za tři roky) sochařská sympozia, která využívají místní kámen – vápenec. Každým uspořádaným sympoziem se zvyšuje počet kamenných soch, které jsou umístěny podél chodníku, spojujícího Dobřichovice s Karlíkem. Vzniká tzv. „Cesta mramoru“, což je nejen název sympozia, ale i název sochořadí podél Karlické ulice. Do tvůrčí dílny na břehu Berounky pod zámek byli v roce 2003 pozváni sochaři Jaroslav Řehna z Dobřichovic, který vytvořil sousoší s názvem „Na cestě“, Petr Váňa z Karlíka, který jako hlavní organizátor sympozia vytvořil skulpturu „Příběh, Jiří Kačer, který vytvořil dílo „Fragment“, Jan Koblasa s výtvozem „Velký divák“ a Jaromíra Němcová, která vytvořila sousoší na počest iránských siamských dvojčat „Ladan a Lále“. Jejich díla

---

¹¹⁸ KOUKALOVÁ, Š. Letní rezidence Pražanů. Dobřichovice a vilová architektura 19. a 20. století. Praha: Národní památkový ústav v Praze, 2016, ISBN 978-80-86516-82-0, s. 329

¹¹⁹ KRATOCHVÍL, V. a kolektiv. Dobřichovice: Obec Dobřichovice 2006, s. 75

vytvořila první část zmiňovaného sochořadí.¹²⁰ Kámen pro sochaře poskytla společnost Mramor Dobřichovice.

Dosud poslední sedmé setkání sochařů bylo uskutečněno v roce 2017, jehož novinkou byla pravidelná večerní posezení umělců a jejich příznivců v dobřichovické kavárně Bím. Hlavními osobnostmi tohoto symposia byl akademický sochař profesor Stanislav Kolíbal, akademický sochař Petr Novák či Japonka Hiromi Nakagawa.¹²¹ Díky jejich dílům se obohatil kilometrový chodník do Karlíka o další kamenné výtvořy. Tato „kamenná cesta“ působivě propojila obě historické části původní obce, a to část dobřichovickou se zámkem a dvorem tak část karlickou se starobylym kostelíkem sv. Martina a Prokopa.

---

¹²⁰ Cesta mramoru /online//cit.30. 3. 2019/ Dostupné z: <https://symposium.fabian.cz/galerie>

¹²¹ Dobřichovické Kukátko • XXXIII/2017/3-/online//cit. 30. 3. 2019/ Dostupné z: http://www.dobrichovice.cz/e_download.php?file=data/editor/57cs_14.pdf&original=Kukatko%20Podzim%202017%20-%20pro%20web.pdf

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Didaktická forma vyučování místní regionální historie

Při seznamování žáků s regionálními dějinami si učitelé kladou otázku, jak skloubit nutnost žáky dostatečně naučit národní či obecné dějiny, a ještě je seznámit s dějinami regionu. Již se mi několikrát osvědčilo, že je dobré využít právě vlastnosti regionálních dějin, především jejich blízkost a konkrétnost, a použít je v běžných hodinách jako motivaci žáků k probíraným tématům dějin obecných.¹²²

Stačí jen několik základních informací a zajímavostí z historie obce, například fotografie, a vhodně je včlenit do běžné výuky. Najít dějinné souvislosti. Jsou-li v naší obci, či městě nějaké typické architektonické památky, můžeme je zařadit do výuky o stavebních stylech. Zároveň můžeme klást například i otázku, proč se u nás v době baroka usídlovali umělci s cizími jmény? Vše je možno ukázat na nějaké konkrétní postavě v našem okolí. Takovému logickému vysvětlení problému říkáme explanace.¹²³ Využijeme tedy například názvy ulic, budov a dalších významných míst i památných stromů k ilustraci obecného jevu na konkrétním místním příkladu, což může být dvojnásob vhodné. Žákům pomůžeme lépe vyložit látku, protože jim ji představíme na snadno zapamatovatelném konkrétním příkladu. Bude to třeba místo, kudy denně chodí do školy.

Je také prospěšné žáky učit kritickému historickému myšlení, ale i opatrnosti při čerpání z pramenů. Jak důvěřovat zprávě, že se povstání zúčastnilo tisíc lidí, když okolní vesnice měly stěží jen 300 obyvatel? Pokud si žáci tuto kritičnost a všímavost k údajům osvojí, mohou je pak využít i v zcela jiných předmětech, v běžném životě, při čtení zpráv či novin. Lépe si také daná fakta zapamatují, pokud si je museli sami vyvodit.¹²⁴

V praktické výuce můžeme využít vycházky či exkurze do okolí nebo komentáře k určitým místům, například i otázku: Jak se dané místo v průběhu času změnilo, proč? Využíváme fotografie ze stejného místa z minulosti pro srovnání.

---

¹²² RVP. /online/cit. 28. 3. 2019/ Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/13175/vyuziti-regionalnich-temat-ve-vyuce-dejepisu.html/>

¹²³ Explanace – metoda zaměřená na logickou rekonstrukci vysvětlení nebo pochopení nějakého jevu nebo procesu. Nový akademický slovník cizích slov. Praha: Academia Praha 2009, s. 226

¹²⁴ RVP. /online/cit. 28. 3. 2019/ Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/13175/vyuziti-regionalnich-temat-ve-vyuce-dejepisu.html/>

V našem městě se nachází Státní okresní archiv Praha-západ, toho využíváme k exkurzím. Pracovníci archivu chodí i k nám do školy na přednášky a ukazují nám, jak probíhají badatelské práce, předkládají nám k nahlédnutí školní i obecní kroniky. V případných projektech se dají využít významná místa nebo osobnosti města a vhodně je zasadit do historického kontextu ve srovnání s národními či obecnými dějinami.

Jednou z funkcí výuky regionálních dějin je utváření vztahu žáků k regionu, v němž vyrůstají a žijí, zobecněně pak k vlasti a vlastnímu národu. Snažíme se, aby žáci nezískali nacionální obdiv, ale kritický pohled na historii, která se jich přímo dotýká. Vštípili si fakt, že lidi nelze rozdělovat do skupin podle pojmu národ, vlast a přiřazovat jim tak určité vlastnosti, ale posuzovat hodnotu každého člověka individuálně. Zhodnotili to, co bylo v historii dobré, co se naopak nezdařilo a které chyby bychom neměli opakovat. Žáci si lépe uvědomí, co znamená válka či bezpráví, když jim uvedeme konkrétní příběhy, osudy lidí, či historii místa, kudy denně chodí. Právě příběhy konkrétních lidí či míst jsou tím, co jim umožní si je prožít, a tak i lépe zapamatovat.¹²⁵

3.1.1 Od skutečnosti k plánu

Tematická vycházka městem s žáky třetího ročníku

Na základě vycházek po městě a zaznamenávání prošlých tras si žáci 3. ročníku zakreslí jednoduchý plánec města, ve kterém si vyznačí důležité orientační body a linie. Podle svého plánu prošlé trasy si poté vytvoří i 3D model města. Tento model Dobřichovic si následně ve 4. ročníku doplní o historii míst, která si na trase zaznamenali a doplní i o místa ležící mimo tuto trasu. V páté třídě si pak žáci prohloubí své znalosti o významných místech obce i jejího okolí, která jsou důležitá z hlediska dějinných souvislostí a návazností na Dobřichovice. Jsou významná i z pohledu kulturních, technických a všeobecných znalostí.

1. část: Popis hlavní trasy městem, vytvoření plánu trasy

Ještě dříve, než začneme do výuky zařazovat regionální dějiny, procvičíme žáky v dobré orientaci ve městě. Cílem je bezpečně se vyznat v nejbližším okolí místa, kam

---

¹²⁵ RVP. /online//cit. 28. 3. 2019/ Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/13175/vyuziti-regionalnich-temat-ve-vyuce-dejepisu.html/>

chodí do školy nebo kde přímo bydlí, porozumět uspořádání naší obce a případně umět poradit cestu městem i cizím lidem. Cílem je také vědět, kdo naši obec spravuje a kde sídlí městský úřad. V rámci projektu Edison přijíždí k nám do školy každý podzim zahraniční studenti z různých zemí světa a ve vybraných hodinách přednáší žákům 1. a 2. stupně o své zemi. Je třeba umět jim popsat cestu z nádraží do školy. Pochopitelně na dobrém vysvětlení trasy v češtině se poté odvíjí i popis cesty v angličtině.

Cíl: Žáci si zakreslí trasu vycházky v určitém poměru k orientačním liniím a bodům. Zapiší názvy ulic, kudy vycházka vedla a zakreslí si důležité budovy, instituce i stromy. Bezpečně se vyznají v místě bydliště, či v místě školní docházky. Rozumí uspořádání obce, znají svého starostu a ví, kde sídlí městský úřad. Žáci poradí cestu městem jiným lidem. Osvojují si pojem trasa vycházky, orientační linie a orientační bod.

Klíčové kompetence, které rozvíjíme:

1. kompetence k učení – pozorování, diskuze, vyhledávání a třídění informací potřebných pro praktický život, žáci chápou obecně používané základní termíny, znaky a symboly
2. kompetence k řešení problémů – rozvíjení kritického myšlení, uvědomění si zodpovědnosti za svá rozhodnutí, vytváření myšlenkových schémat
3. kompetence komunikativní – využívání informačních a komunikačních prostředků, naslouchání druhým a adekvátní reagování, zapojení do diskuze
4. kompetence sociální a personální – zařazení skupinové práce, uvědomění si důležitosti spolupráce, význam dílčích činností pro kvalitu společné práce
5. kompetence občanské: - poznávání návštěva městského úřadu, respektování společenských norem a pravidel soužití
6. kompetence pracovní: - rozvoj systematičnosti a vytrvalosti při vypracování zadaných úkolů, používat při práci vhodný materiál, nástroje

Úkol: Na volný list papíru zakreslete vycházkovou trasu, zaznamenejte si názvy ulic, kterými prochází, řeku, potok, železnici, křižovatky, kostel, zámek, radnici, poštu, významné budovy, obchody, restaurace, parky, sochy i stromy. Zároveň podle pokynu

učitele sledujte při procházce městem odkud svítí slunce, kam během dne směřuje, kam směřují stíny všech předmětů, případně určujte světové strany pomocí buzoly.¹²⁶

Po příchodu do školy si své záznamy porovnají s promítnutým plánkem města na interaktivní tabuli, odpovídají na doplňující otázky učitele. Případné nejasnosti v plánu si opraví, vzájemně zkontrolují, či pláněk zcela překreslí, aby odpovídal přibližně i poměr vzdáleností.

Organizace úkolu: žáci se rozdělí do dvojic, ve dvojicích konzultují průběh záznamu trasy, ale každý žák si vytváří svůj vlastní pláněk trasy

Motivace: příjezd českých i zahraničních studentů z jiných škol do naší školy (v rámci projektu Edison), žáci naší školy je budou provádět po městě, případně jim poradí, jak se mají dostat na nádraží či na jiné místo v obci

Metoda: vlastní pozorování, výklad, diskuze; názorně demonstrační – pozorování předmětů a jevů, praktická

Forma: skupinová, vycházka

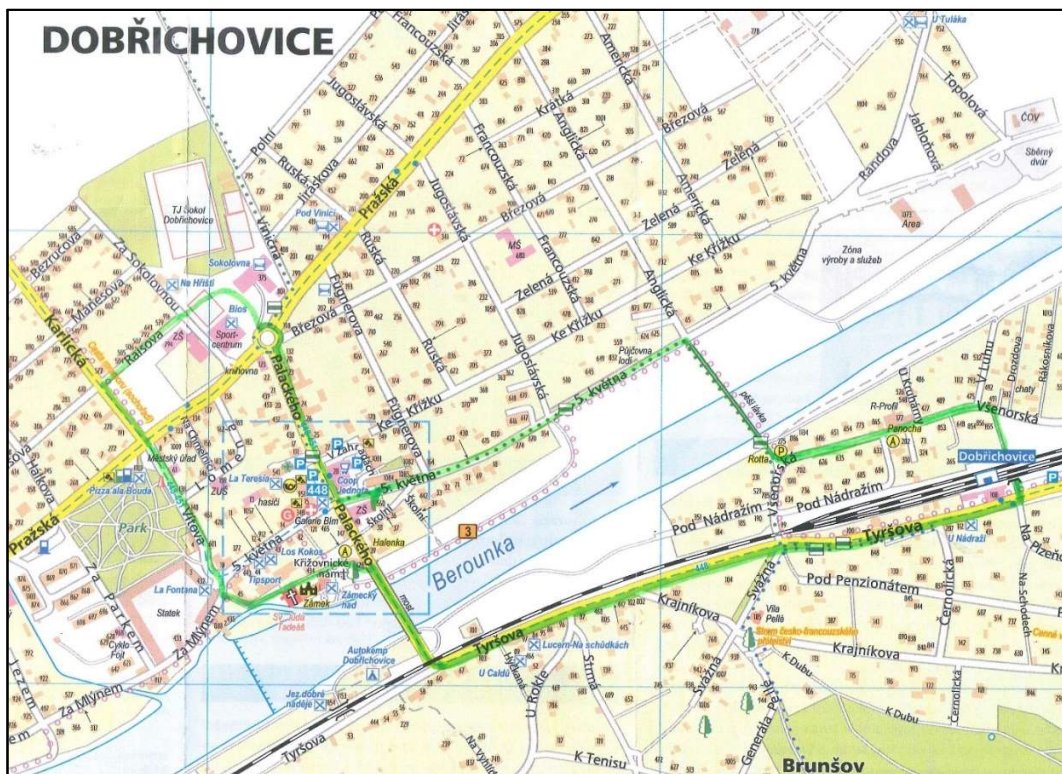
Pomůcky: psací potřeby, guma, volné listy papíru, tvrdé desky se sponou, buzola, pastelky, vodovky, tempery

Stručný popis procházky městem:

Od budovy 2. stupně ZŠ v ulici 5. května se vydáme ulicí Palackého přes Palackého náměstí, Pražskou ulicí okolo sokolovny a přes školní hřiště k budově 1. stupně ZŠ v Raisově ulici. Odtud přicházíme do ulice Karlické, po níž pokračujeme opět přes ulici Pražskou do ulice Vítova. Dále ulicí Za Mlýnem přicházíme na užší cestu – zkratku, která nás přivede ke mlýnu. Od mlýna procházíme areálem dobřichovického zámku. Následně přes Křížovnické náměstí doprava na most a přecházíme přes Berounku. Přejdeme železniční trať a podél tratě a po pravé straně řeky jdeme na dobřichovické nádraží. Podejdeme trať a přes lávku pro pěší (přes řeku) se po levé straně Berounky vracíme zpět do školy, do budovy 2. stupně ZŠ.

---

¹²⁶ VYSKOČILOVÁ E. a kol. Prvouka pro 3. ročník ZŠ, Praha: Scientia, 1993, ISBN 80-04-26172-8, s. 14

Plán města Dobřichovice – trasa vycházky¹²⁷

Poté, co si žáci během vycházky zakreslí její trasu a zaznamenají další orientační linie a body, sejdou se ve své třídě, a učitel promítne plánek města na interaktivní tabuli. Žáci si porovnají své záznamy s promítnutým plánkem, případné nejasnosti si opraví a vzájemně ve dvojicích zkontrolují. Odpovídají na doplňující otázky učitele.

Otázky učitele:

1. Představte si, že po stejné trase, kterou jste právě prošli, prochází váš kamarád Adam z Berouna.
2. Vyjmenujte významné orientační body, které musel cestou mjet?
3. Které body byly asi pro něj důležité?
4. Určete některé významné body a uvažujte s čím sousedí? Popište je pomocí slov vpředu, vzadu, mezi, vpravo, vlevo, ...

¹²⁷ Dobřichovice – plán města, měřítko 1 : 6 000, PLANstudio, spol. s. r. o., 2012, ISBN 978-80-7446-060-

5. Jaké vzdálenosti jsou mezi nimi, pokuste se vzdálenosti porovnávat a určovat (stejná vzdálenost, menší, dvakrát větší vzdálenost, sto kroků, ...).
6. Zda byly určené body při cestě na zvolené místo a zpět vždy po vaší pravé, či levé ruce a proč?¹²⁸

Kritéria hodnocení:

- vyznačení hlavních orientačních linií a orientačních bodů v určitém poměru, pojmenování ulic na trase – známka 1
- další míru opomenutí těchto kritérií hodnotím známkou 2–5

3.1.2 Od plánu k modelu

2. část: Vytvoření modelu města podle zakresleného plánu trasy vycházky.

Cíl: Žáci vytvoří model města na základě svého plánu vycházky. Osvojí si pojem trasa vycházky, orientační bod, orientační linie. Osvojí si pojem měřítko, půdorys a jeho dva základní rozměry.

Klíčové kompetence, které rozvíjíme:

1. kompetence k učení – pozorování, diskuze, vyhledávání a třídění informací, žáci chápou základní termíny, znaky a symboly,
2. kompetence k řešení problémů – rozvíjení kritického myšlení, vytváření myšlenkových schémat,
3. kompetence komunikativní – využívání informačních a komunikačních prostředků, naslouchání druhým a adekvátní reagování, zapojení do diskuze,
4. kompetence sociální a personální – zařazení skupinové práce, uvědomění si důležitosti spolupráce, význam dílčích činností pro kvalitu společné práce,
5. kompetence občanské: - respektování společenských norem a pravidel soužití,

---

¹²⁸ VYSKOČILOVÁ E. a kol. Prvouka pro 3. ročník ZŠ, Praha: Scientia, 1993, ISBN 80-04-26172-8, s. 14

6. kompetence pracovní: - rozvoj systematičnosti a vytrvalosti při vypracování zadaných úkolů, používat při práci vhodný materiál, nástroje.

Úkol: Přineste si do školy různé krabičky nebo kostky. Využijte svých plánek tras, představivosti i promítnutého plánu a leteckých pohledů na Dobřichovice na interaktivní tabuli a vytvořte model města (model trasy vycházky).

Organizace úkolu: Žáci zůstávají ve stávajících skupinách (dvojicích), společně konzultují postup práce, vytváří společné dílo – model města

Motivace: výstava všech modelů ve vstupní hale školy, soutěž o ceny za první tři nejlepší modely

Metoda: vlastní pozorování, názorně demonstrační – pozorování předmětů a jevů, praktická

Forma: skupinová

Pomůcky: karton jako podložku, papírové krabičky a kostky, lepidlo, papír, pastely, vodovky

Vytvoření modelu města

Žáci si přinesou do školy různé krabičky nebo kostky. Dle pokynu učitele si představují trasu vycházky, využijí své plánky trasy, promítnutý plánec na interaktivní tabuli, případně letecké snímky Dobřichovic. Pracují ve dvoučlenných skupinách.

Učitel zadává pokyny:

1. na papírovou desku z kartonu si zakreslete tužkou základní orientační linie (řeku, železnici, most přes Berounku), položte krabičku, jež bude znázorňovat bod, který všichni ve skupině považujete za nejdůležitější.
2. K tomuto hlavnímu bodu přiřaďte krabičky, znázorňující další orientační body
3. Vzájemně zkontrolujte, zda rozmístění krabiček (=orientačních bodů) odpovídá skutečnosti.
4. Porovnejte vzdálenosti na obrázku: škola (2. stupeň) – nádraží, škola – MÚ, škola – obchod Lidl.

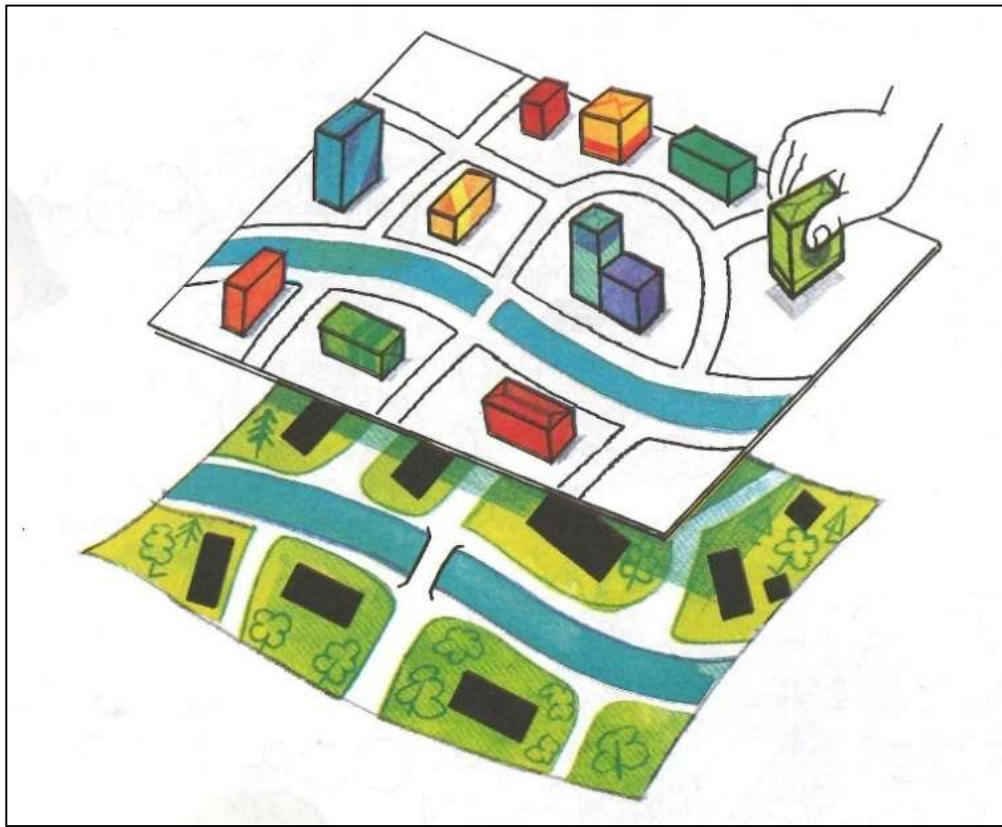

5. Vzdálenost je nejkratší spojnicí mezi dvěma místy. Cesta však bývá delší než vzdálenost – z jakého důvodu?¹²⁹

Městem protéká řeka – musíme jít po mostě.

Musíme obejít některé budovy nebo například potřebujeme si ještě něco koupit nebo chceme ještě vidět nějakou zajímavost, ...

Žáci si osvojí pojem model. Orientační body jsou v něm zjednodušené, představují skutečnost ve zmenšení. V modelu nemůžeme znázornit každou budovu.

Model města¹³⁰

Při zakreslování budov, hřišť a řek do plánku používají lidé tzv. půdorys. Půdorys předmětů získáme, když si představíme, jako bychom se na předmět (budovu) dívali z výšky.

¹²⁹ VYSKOČILOVÁ E. a kol. Prvouka pro 3. ročník ZŠ, Praha: Scientia, 1993, ISBN 80-04-26172-8, s. 16

¹³⁰ VYSKOČILOVÁ E. a kol. Prvouka pro 3. ročník ZŠ, Praha: Scientia, 1993, ISBN 80-04-26172-8, s. 17

Obkreslíme místa, kde se stýkají se zemí, když je budova moc veliká, musíme si půdorys zmenšit, ale je nutné zachovat tvar a poměr vzdáleností.¹³¹

Kritéria hodnocení: Všechny modely jsou očíslovány, vystaveny a zařazeny do soutěže. Hodnocení provádí žáci čtvrtých a pátých ročníků. Každý žák má jeden papírový žeton, který vhodí do krabičky u příslušného modelu. První tři modely, které obdrží největší počet žetonů získají hodnotné ceny.

S žáky 3. ročníku jsme procházeli městem a tvořili si plán města a na základě tohoto plánu pak i model města. Všímalí jsme si přitom pamětihodností, které nás při cestě provázely, a to i těch vzdálenějších, takzvaně na dohled naší trasy.

S žáky 4. ročníku jsme pak tyto informace o zajímavých místech Dobřichovic využili i v následujících pracovních listech.

---

¹³¹ VYSKOČILOVÁ E. a kol. Prvouka pro 3. ročník ZŠ, Praha: Scientia, 1993, ISBN 80-04-26172-8, s. 17

Pracovní list (4. ročník) – Sochy v Dobřichovicích

Kde stojí sochy na následujících fotografiích? Jak se jednotlivé sochy jmenují?

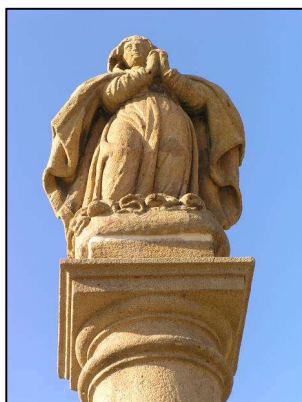
_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Pracovní list (4. ročník) – Zámek v Dobřichovicích

Na fotografiích se nachází zámek v Dobřichovicích.

Zjisti:

a) Kdo je jeho současným majitelem?

---

b) Jak se jmenoval panovník, který ho tomuto majiteli roku 1253 daroval?

Nakresli si znak řádu křížovníků s červenou hvězdou.

K čemu dnes zámek slouží, co se v něm nachází?

Pracovní list (4. ročník) – Dobřichovice (historie)

V Praze na Křížovnickém náměstí sídlí velmistr Rytířského řádu křížovníků s červenou hvězdou. Řád založila svatá Anežka Česká v roce 1233. Anežka byla dcera krále Přemysla Otakara I. a Konstancie Uherské, sestra Václava I. Král Václav I. daroval v roce 1253 Dobřichovice řádu křížovníků s červenou hvězdou. Zachovala se listina, která je zároveň nejstarší písemnou zmínkou o Dobřichovicích.

Na linky k fotografiím napiš, co zobrazují.

Posuď správnost tvrzení. Svou odpověď zakroužkuj.

Na Křížovnickém náměstí v Praze má sochu Karel IV. ANO NE

Světec na druhé fotografii se jmenuje Jan Nepomucký. ANO NE

Socha tohoto svätce stojí v Dobřichovicích u lávky. ANO NE

Pracovní list (4. ročník) – Dobřichovice (vzpomínky na válku)

Na této fotografii je kaplička, která připomíná války o rakouské dědictví.

Kde stojí?

Památník na 1. světovou válku je v Karlíku.

Víš, kde?

Kde v Dobřichovicích **se nachází** památník obětem válek?

3.1.3 Vlastivědná vycházka pro žáky 4. třídy po Dobřichovicích a Karlíku

Město Dobřichovice rozkládající se v okolí Berounky, nabízí rozhledy na okolní kopce. Severní hranici Dobřichovic a Karlíka tvoří zároveň hranice CHKO Český kras, která byla vyhlášena v roce 1972 a která se táhne od západního okraje Prahy až po Beroun. Její součástí je Přírodní památka Krásná stráž, zalesněné jihovýchodní úbočí kóty 347 m, které sousedí s východním okrajem obce Karlík a Přírodní rezervace Karlické údolí, kterou tvoří zalesněné svahy na levém, menší část na pravém břehu Karlického potoka.¹³² Cenné jsou krasové jevy, erozní činnost Berounky a teplomilné rostlinstvo¹³³

S dětmi během vycházky sledujeme provázanost zdejší krajiny s lidskými sídlami a její vzájemné logické sepětí s lidmi i místními památkami. Na stanovištích žáci plní zadané úkoly, vypracovávají pracovní listy a získávají nebo si procvičují znalosti o svém okolí.

Vycházku tvoří trasa dlouhá přibližně 5 km, nachází se na ní celkem zastávkových míst, na nichž žáci plní různě zaměřené úkoly podle charakteru stanoviště. Byli rozděleni do pěti koedukovaných skupin po pěti členech a byly jim – pro lepší orientaci – přiřazeny barvy (modrá, červená, zelená, žlutá a černá). Každá skupina si zvolila svého vedoucího.

Každý žák dostane svůj osobní pracovní list s mapkou, kam si bude zaznamenávat trasu vycházky a kde bude moci řešit úkoly samostatně a dělat si poznámky včetně závěrečného zhodnocení. Po skončení vycházky ho uloží do portfolia. Učitel (nejlépe ještě asistent učitele) má u sebe souhrnnou tabulku všech skupin, kam si po každém stanovišti zaznamenává bodové zisky skupin. Jednotlivé skupiny žáků jsou na stanovištích bodově ohodnoceny a nejlepší skupina (s nejvyšším počtem bodů) po projití všech stanovišť, získává titul dobřichovický odborník, dále dobřichovický mistr, tovaryš, učeň a pomocník, k tomu s náležitou odměnou (psací potřeby, kalendáře). Učitel vyhodnotí vycházku a spočítá body jednotlivých skupin podle tabulky, do které si po každém stanovišti připsal body získané jednotlivými skupinami. A určí, jaké hodnosti skupiny dosáhly.

---

¹³² Český kras /online//cit. 30. 3. 2019/Dostupné z: <http://ceskykras.ochranaprirody.cz/charakteristika-oblasti/>

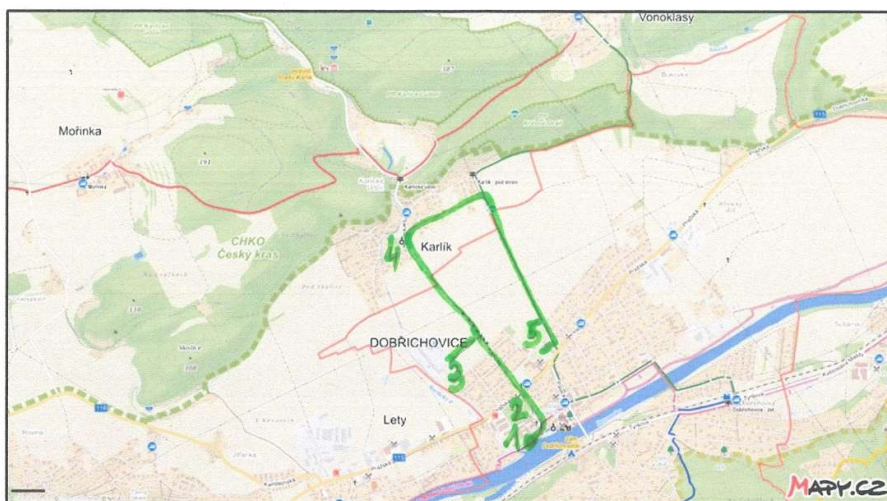
¹³³ KUKLÍK, K. Chráněná krajinná oblast Český kras. Praha: Vydavatelství ČTK Praha, 1988

Vycházka začíná na prostranství pod hodinami u vstupu do budovy 2. stupně ZŠ Dobřichovice, v ulici 5. května 40. Procházíme školní dvůr a přes hlavní silnici přicházíme na Křížovnické náměstí. Procházíme celým areálem zámku, okolo jeho hranolové věže, kaple svatého Judy Tadeáše a západní branou vycházíme ven. Pokračujeme kolem mlýnského náhonu k mlýnu samotnému (1. stanoviště).

Odtud vstupujeme do ulice Za Mlýnem, asi po sto metrech vcházíme do ulice Vítova okolo bývalého velkostatku (nyní hotel Panská zahrada), a pak zděnou branou vcházíme do areálu dobřichovického parku (2. stanoviště). Před branou vlevo míváme památníček místního teplotního rekordu z léta roku 2011 (bylo naměřeno 40.4 °C).

Z parku vycházíme východní stranou opět do ulice Vítova, míváme budovu Městského úřadu Dobřichovice, přecházíme hlavní Pražskou ulici a okolo barokní sochy Kalvárie jdeme pěšky směrem do Karlíka, po krásně upravené stezce podél silnice lemované lipami a sochami (Cesta mramoru). Asi po 1 km odbočujeme doleva do ulice Bezručova a vstupujeme do areálu místní firmy Mramor Slivenec (3. stanoviště). Cestou k dalšímu stanovišti se vracíme do ulice Karlická, po které se dostaneme až do obce Karlík, kde u kostela svatého Martina a Prokopa je stanoviště číslo 4.

Na další stanoviště se dostaneme ulicí od kostela, která přímo ústí do Viniční aleje. Viničnou alejí se vracíme do Dobřichovic, na sportoviště místního Sokola, kde je poslední stanoviště číslo 5. Po splnění všech úkolů na tomto stanovišti přicházíme přes sokolský areál na zahradu budovy 1. stupně ZŠ Dobřichovice, kde proběhne vyhodnocení a ukončení akce.

Stanoviště č. 1 – Havlíkův mlýn v Dobřichovicích

Havlíkův mlýn (také Špitálský mlýn) v Dobřichovicích stojí na levém břehu Berounky v těsné blízkosti dobřichovického zámku. Vodní kolo se zastavilo v roce 1923 a bylo nahrazeno turbínou. Pan Karel Havlík zřídil ve mlýně elektrárnu, která sloužila obci. Dnes se zde vyrábí prostřednictvím turbíny ekologicky čistá elektrická energie.

Cíl: Žáci si metodou výkladu, ukázek a exkurze okolí mlýna (zajistil pan Karel Boček, mlynář) ověří funkci mlýna jeho význam v minulosti i v současnosti. Zhodnotí výrobu elektrické energie s ohledem k ekologii.¹³⁴

Úkol č. 2 – žáci pojmenují předložené vzorky obilnin

Motivace: exkurze, ukázky obilnin a výrobků z nich, rozlišení hrubosti namletých vzorků – hmatem, čichem, zrakem. Která skupina správně odpoví na otázky pana mlynáře (k čemu sloužil na řece jez, proč byly mlýny pro lidi důležité, co je hasačert?) obdrží každý ze skupiny malý mlynářský znáček – erb.

Metody: slovní: - výklad, vyprávění; názorně – demonstrační: předvádění předmětů, pokusy

Forma: skupinová, vycházka, exkurze

Pomůcky: tužka, papír, pracovní list skupiny ke stanovišti č. 2

Kritéria hodnocení: každá skupina pojmenuje očíslované vzorky obilnin, zapíše do tabulky pracovního listu, správnost vyhodnotí pan mlynář, za každou správnou odpověď přidělí 1 bod, maximálně 7 bodů 7 vzorků obilnin. Za tři další otázky po 1 bodu. Maximálně tedy 10 bodů.

---

¹³⁴ ⁸KLEMPERA, J. Vodní mlýny v Čechách I. Nakladatelství Libri, 2000. s. 50

Stanoviště č. 2 – dobřichovický park (bývalý křižovnický velkostatek a panská zahrada)

Bývalý velkostatek (dnes budovy sloužící různému účelu) se nacházel v blízkosti zámku naproti bývalému mlýnu a sousedil s panskou zahradou (dnes dobřichovický městský park). Koncem 17. století měl dvůr svého správce, který sídlil na zámku a další zřízence, kteří se starali o chod statku. Choval se skot, ovce, prasata, drůbež, pěstovalo víno, chmel, ovoce.¹³⁵ Kromě vzácných druhů ovoce se v panské zahradě pěstovala i zelenina a květiny. Později sloužil park k rekreaci. Byly zde vysazeny vzácné stromy jehličnaté i listnaté. V parku od ohrazení vodního zdroje směrem k bytovkám roste líska turecká (*Corylus colurna*).¹³⁶ s obvodem 275 cm. Všechny lískové oříšky prodávané u nás pocházejí z lísky turecké většinou z dovozu z Turecka.¹⁰

Cíl: Žáci si ověří své znalosti o významu a fungování bývalého křižovnického velkostatku a vedlejší panské zahrady, dnešního parku. Srovnají jejich význam pro obyvatele a návštěvníky Dobřichovic v minulosti a dnes. Z textu naučných tabulek si doplní své vědomosti o náplni práce jednotlivých zaměstnanců křižovnického dvora.

Úkol č. 3 – ve vymezeném prostoru parku žáci vyhledají 5 informačních tabulek, na kterých jsou v textech skryté odpovědi na otázky uváděné v PL. Žáci si texty ve svých skupinách vyhledají, přečtou a odpoví na 3 otázky v PL.

Motivace: procházka bývalým velkostatkem, učitel vypráví, k čemu sloužily dříve jednotlivé budovy a zahrada.

Metoda: výklad, diskuse; názorně demonstrační, praktická

Forma: skupinová, vycházka

Pomůcky: naučné tabulky s popisem různých druhů povolání, pracovní listy

Kritéria hodnocení: Ve vymezeném prostoru parku (východní část – vymezeno pěšinami) si skupiny žáků naleznou a přečtou informační tabulky, které popisují náplň činnosti zaměstnanců hospodářského dvora. Časová dotace je 15 minut. Hodnotí vyučující – max. zisk = 3 body.

---

¹³⁵ VÁŇOVÁ, J. Dobřichovické kukátko, XXXII/2016/1-Jaro, s.29

¹³⁶ Dobřichovice./online/ /cit. 30. 3. 2019/ Dostupné z: <http://www.dobrichovice.cz/mesto/o-meste/stromy>

Použité informační tabulky:

Koncem 17. století byl zdejší křižovnický dvůr zcela obnoven, byl řízen správcem, který bydlel v zámku. Dále byli ustavováni i další zaměstnanci dvora, například šafář, myslivec, mejstřík čili skoták, vinař, kolář, bečvář, kovář, písař, zahradník či kuchařka.

Tito pracovníci dostávali měsíční plat – deputát – mouku, kroupy, hrách, sůl, mléko, máslo, chléb a pivo.¹³⁷

Šafář je stará pracovní funkce na zemědělském hospodářství, vznikla v 16. století. Šafář dohlížel na ostatní pracovníky dvora, například zda správně obdělávají pole, či se dobře starají o dobytek.¹³⁸

Je nesporné, že železo znali a užívali i Slované. O rozšíření železářství na našem území svědčí i místní názvy jako Ruda, Rudice, Rudná. Zpracování železa bývalo původně kovářskou záležitostí. **Kovář** byl řemeslník, který převážně za horka tvaroval železo do žádoucí podoby. Kováři kovali sekery kladní, rohaté, řeznické, kladiva, formy na pečení, motyky, srpy, kosy, kleště, rýče, lopaty, křesadla, hřebíky, pánve, kotlíky, trojnožky, palcáty, palice, cepy.

Kování vozů a koní se nazývalo „kovářským dílem černým“.¹³⁹

¹³⁷ Váňová, J. Dobřichovické kukátko XXXII/2016-Jaro, s. 25, 27

¹³⁸ Šafář/online//cit. 30. 30. 2019/Dostupné z: <https://cz.wikipedia.org/wiki/Šafář>

¹³⁹ Janotka, J. Linhart, K. Řemesla našich předků. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1987, s. 17, 21

Pastevectví je jedno z nejstarších lidských povolání. Pastevci existují od doby, kdy lidé poznali, že je lepší zvířata ochočit a chovat než pouze lovit. Obecní **pastýř** býval v každé vsi. Měl řadu povinností, ale i práva. Býval nemajetný a bydlel v obecním domku – pastoušce, kde měl i chlív pro zvířata. Za službu dostával peníze, obilí a chléb. Brzy ráno pastýř prošel vsí, přitom troubil na pastýřskou troubu. Od vrat statků se k němu sbíhaly skupinky zvířat, většinou ovcí. Vodil je na pastvu a k večeru je přiváděl zpět do vsi. Léčil nemocná zvířata, v zimě vyráběl košťata. Měl svého pomocníka, kterému se říkalo mejstřík (skoták).¹⁴⁰

Žádnou vesnickou usedlost si nelze představit bez dřevěných schrán a nádob, které sloužily běžnému provozu nebo k ukládání zásob. Bednářské výrobky se našli i mezi archeologickými nálezy na našem území, z období stěhování národů. Brzy se podle druhů výrobků činil rozdíl mezi bečvářem a bednářem. **Bednář** vyráběl běžné dřevěné nádoby z „bílého“ měkkého dřeva – škopky, vany. Bečvář hotovil bečvy, sudy a kádě z tvrdého dubového dřeva „černého“ a pobíjel je kovovými pásy – obručemi.¹⁴¹

¹⁴⁰ Pastýř/online//cit. 30. 30. 2019/Dostupné z: <https://cz.wikipedia.org/wiki/Pastevec>

¹⁴¹ Janotka, J. Linhart, K. Řemesla našich předků. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1987, s. 141

Křižovníci v roce 1663 vlastnil mlýn, pilu, cihelnu a vápenici.¹⁴²

Z vápence se výpalem v pecích získávalo vápno. Při zahřátí nad 900 °C se z vápence uvolní oxid uhličitý, který odejde do okolního prostředí. Pálené kusové vápno aktivně reaguje s vodou a je potřeba s ním nakládat velmi opatrně. Při kontaktu s vodou se pálené vápno hasí, rozpadá se na malé částice a získává tak velmi jemné pojivo. Při hašení je vápno nejvíce nebezpečné a je nutné si chránit oči a používat ochranné pomůcky. Hašením vzniká vápenná kaše. Smícháním vápna, písku a vody vznikne vápenná malta, která se používá na výrobu omítek.¹⁴³

---

¹⁴² Váňová, J. Dobřichovické kukátko XXXII/2016-Jaro, s. 25

¹⁴³ VÁLEK, J. Vápno nejen dětský průvodce výstavou Calcarius čili vápeník, 2011

Stanoviště č. 3 – zpracování mramoru – Mramorka Sliveneč

Přicházíme k vstupní bráně firmy Mramorka Sliveneč. Do areálu, který nyní vlastní tato firma, se přiváží temně červený mramor ze vzdálenějšího sliveneckého lomu a zpracovává se zde na dlažbu a obklady. O zpracování kamene nám vypráví ředitel firmy, provází nás provozem a úpravnou vody, které je zde potřeba velké množství.

Cíl: Žáci se orientují v postupových pracích od těžby kamene v lomu, převoz kamene, jeho zpracování a využití. Určí rozdíl mezi vápencem a mramorem a chápou využití vápence a mramoru zdejšími lidmi v průběhu času.

Úkol č. 4 – žáci složí z předložených kostek libovolný obrazec, jako vzor pro městské dláždění, odpoví na 3 otázky z pracovního listu.

Motivace: Čtení úryvku z Kroniky Josefa Hradce: V pásmu lochkovských vápenců byly za stara otevřeny u Karlíka slavné lomy, nejspíše po válce třicetileté, kdy chrámy byly přepychově vyzdobovány. Ve chrámě sv. Víta na Hradě pražském lze vidět celou řadu prací z něho zhotovených. V druhé polovici XVIII. stol. vyráběny byly v Karlíce mramorové dlaždice, pomníky, desky s nápisy, ozdobné stolky. Kamenické práce byly vyváženy i do ciziny. Byly tam vyráběny i roury mramorové vrtané a zasílány do Německa, Itálie, Francie a Anglie. Z polovice stol. XIX. máme zprávy, že se v lomu karlickém pracovalo. Věcí z mramoru se nachází v zdejším okolí dosti.

Metoda: slovní – výklad, praktická – předvádění činností

Forma: skupinová, exkurze

Pomůcky: dlažební kostky, PL, tužka

Kritéria hodnocení: V určeném prostoru žáci během 10 minut vytvoří z dlažebních kostek ornament. Body 1–5 ohodnotí pan průvodce. Poté žáci opět ve skupinách odpoví na otázky: Učitel si body zaznamená k sobě do archu.

Stanoviště č. 4 – kostel v Karlíku

Jádrem osídlení Dobřichovic byl ve 12. století dvorec s rotundou sv. Martina. Rotunda je součástí dnešního pseudorománského kostela (přestavba z roku 1889) sv. Martina a Prokopa a tvoří její kněžiště (presbytář). K původní rotundě byla postupně přistavována barokní věž a loď, křížovníci pak pořídili varhany a nový oltář, nad kterým je obraz sv. Martina. Ve věži se v současnosti nachází dva zvony. Pohřbívalo se zde již v době bronzové. Hřbitov byl několikrát zrušen Švédy v době třicetileté války a nyní se dále rozšiřuje.

Cíl: Seznámit žáky s nejstarší částí osídlení Dobřichovic a také s tím, jak se mají chovat na hřbitově a v kostele. Nalézt místo, kde byli pohřbeni významní občané Dobřichovic.

Úkol č. 5 – Žáci nakreslí nejstarší část kostela sv. Martina a Prokopa, jeho nynější presbytář. Najdou hrobová místa a zapíší si do PL čísla hrobů hledaných osobností.

Motivace: - úvodní čtení o karlickém kostelu /viz výše/

Metoda: vyprávění, diskuze, názorně demonstrační – pozorování předmětů a jevů, praktická – produkční

Forma: skupinová, vycházka

Pomůcky: tužka, PL

Stanoviště č. 5 Sokol – sportovní areál

Sokol, první tělocvičný spolek, byl založen v Praze roku 1862 a za jeho zakladatele se považují Miroslav Tyrš a Jindřich Fügner. Stal se organizací, která postupně rozšiřovala národní zájmy téměř do každé obce. Sokol spoluvytvářel kulturní život a vedle tělocvičných aktivit se podílel na společenském dění ve městech a na vesnicích. Sokol v Dobřichovicích existuje od roku 1899 a po společných cvičeních v hostinci „Na staré poště“ si členové vystavěli v roce 1932 svou vlastní tělocvičnu – sokolovnu, do které naše třída chodí na hodiny tělesné výchovy.

Cíl: Žáci si připomenou význam sokolů v posilování národního uvědomování, zejména v dobách válečných a také význam pohybu pro zdraví člověka.

Úkol č. 6 – Žáci pochodují ve svých skupinách na hudbu sokolské písně „Lví silou vzletem sokolím“ a poté ve skupinách soutěží v přetahování lanem

Motivace: - úvodní motivační slovo o vzniku a vývoji dobřichovického Sokola (viz výše)

Metoda: slovní – výklad; názorně demonstrační, praktická – produkční

Forma: skupinová, vycházka

Pomůcky: silné lano pro přetahování

Kritéria hodnocení:

1. Žáci po zaznění tónů sokolské hymny pochodují ve svých skupinách ve vymezeném prostoru, hodnoceni učitelem či asistentem učitele. (max. 5 b)
2. Žáci se ve skupinách přetahují v daném prostoru, výsledky zapisují do postupového pavouka. Body si zapisují, za každé vítězství 1 bod, hraje každý s každým. (max. 4 b)

celkem: max. **9 b**

Tabulka pro zápis bodů – přetahování

1					x
2				x	
3			x		
4		x			
5	x				
	5	4	3	2	1

Závěrečné hodnocení vycházky

Učitel vyhodnotí vycházku a spočítá body jednotlivých skupin – podle tabulky, do které si po každém stanovišti připsal body získané jednotlivými skupinami. A určí, jaké hodnosti skupiny dosáhly.

Skupina	Stanoviště					Součet
	1.	2.	3.	4.	5.	
modrá						
červená						
zelená						
žlutá						
černá						

Dosažená hodnost:	Počet bodů potřebných k dosažení hodností:
Dobřichovický odborník	37–34
Dobřichovický mistr	33–26
Dobřichovický tovaryš	25–15
Dobřichovický učeň	14–8
Dobřichovický pomocník	7–0

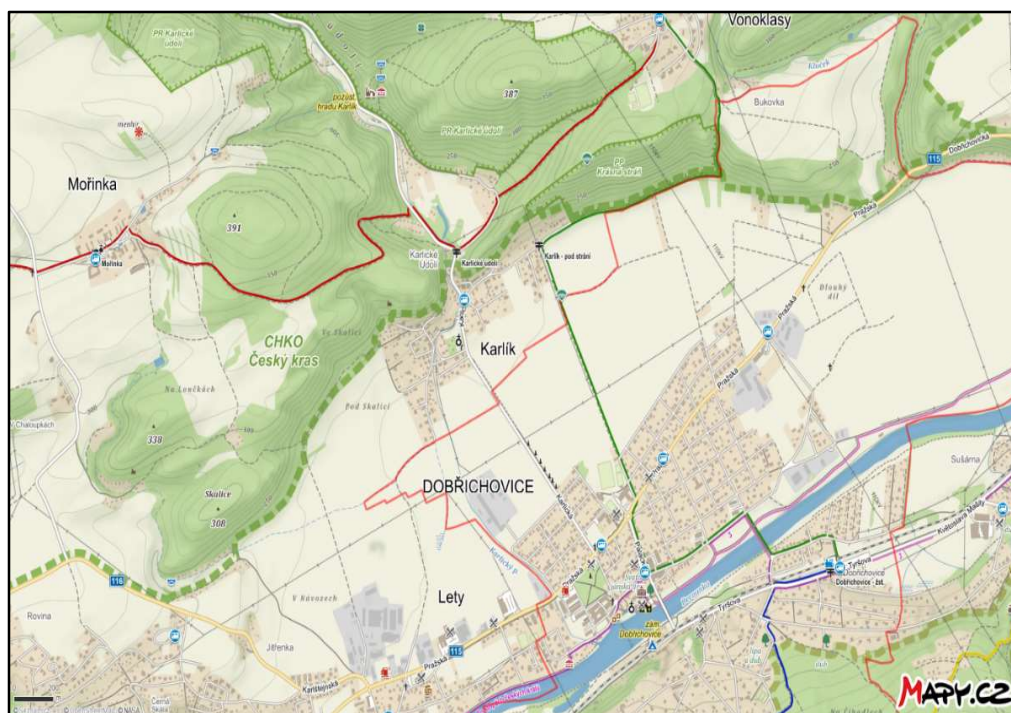
Vlastivědná vycházka po Dobřichovicích a Karlíku – mapa trasy

Jméno:

Datum:

Start: od budovy ZŠ Dobřichovice – 2. stupeň

Cíl: u budovy ZŠ Dobřichovice – 1. stupeň

Pracovní list ke stanovišti č. 1 – Havlíkův mlýn v Dobřichovicích
skupinový pracovní list

Tabulka pro zařazení **vzorků obilnin**:

1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		

max. 7 b

1. Jakou funkci má na řece **jez**?

---

1 b

2. Jak se nazývalo **mlýnské zařízení**, díky kterému se ozývalo klapání mlýna?

---

1 b

3. Kdo byl **krajánek**?

---

1 b

celkem max. **10 b**

Pracovní list ke stanovišti č. 2 – dobřichovický park

Co měli na starosti tito zaměstnanci velkostatku:

1. šafář: _____ 1 b
2. mejštřík: _____ 1 b
3. bečvář: _____ 1 b

celkem max. 3 b

Pracovní list ke stanovišti č. 3 – Mramorka Slivenec

Žáci ve skupinách vytvoří z dlažebních kostek ornament.

max. 5b

1. Popiš rozdíl mezi vápencem a mramorem:

_____

1 b

2. Jakými dvěma procesy získáš z vápence vápno:

a) _____ 1 b

b) _____ 1 b

3. Jak vznikne malta, co k tomu potřebuješ:

a) _____

b) _____

c) _____ 1 b

celkem **9 b**

Pracovní list ke stanovišti č. 4 – kostel v Karlíku

1. Nakresli nejstarší část současného kostela sv. Martina a Prokopa v Karlíku:

3 b

2. Najdi rodinnou hrobku mlynářské rodiny Havlíků, opiš číslo hrobu do PL

---

1 b

3. Najdi památník vojákům z 1. světové války, opiš vnitřní nápis na oválném sklu:

---

2 b

celkem max. **6 b**

Řešení pracovních listů

Pracovní list ke stanovišti č. 1 – Havlíkův mlýn v Dobřichovicích

Tabulka pro zařazení vzorků obilnin:

1.	<i>pšenice setá</i>	1 bod
2.	<i>ječmen obecný</i>	1 bod
3.	<i>žito seté</i>	1 bod
4.	<i>oves setý</i>	1 bod
5.	<i>kukuřice setá</i>	1 bod
6.	<i>rýže setá</i>	1 bod
7.	<i>proso seté</i>	1 bod

Jakou funkci má na řece jez? – *vodní dílo na řece, zadrží vodu, jako náhon na*

mlýn, elektrárnu

1 b

Jak se nazývalo mlýnské zařízení, díky kterému se ozývalo klapání mlýna? – *hasačert*

1 b

Kdo byl krajánek? – *většinou vyučený mlynář, který za prací putoval od mlýna ke mlýnu*

1 b

celkem max. **10 b**

Pracovní list ke stanovišti č. 2 – dobřichovický park

Co měli na starosti tito zaměstnanci velkostatku:

1. šafář: *dohlížel na ostatní pracovníky statku*

1 b

2. mejštrík: *pásl ovce, pomocník pastýře*

1 b

3. bečvář: *vyráběl sudy, bečky, pobíjel je kovovými obručemi*

1 b

celkem max. **3 b**

Pracovní list ke stanovišti č. 3 – Mramorka Slivenec

1. Popiš rozdíl mezi vápencem a mramorem – *mramor je tvrdší než vápenec*
(vápeneč je hornina usazená, mramor přeměněná) 1 b
2. Jakými dvěma procesy získáš z vápence vápno:
  - a) *pálením vápence v peci* 1 b
  - b) *hašením s vodou* 1 b
3. Jak vznikne malta, co k tomu potřebuješ? *vápno, písek, vodu* 1 b

Ornament z dlažebních kostek (hodnotil pracovník firmy) max. 5 b

celkem max. **9 b**

Pracovní list ke stanovišti č. 4 – kostel v Karlíku

1. Žáci nakreslí nejstarší část současného kostela sv. Martina a Prokopa v Karlíku.

3 b

2. Žáci najdou rodinnou hrobku mlynářské rodiny Havlíků, opíše jméno, rok narození a úmrtí nejstaršího člena rodiny.

Karel Havlík, 12. 12. 1850, 30. 4. 1928

1 b

3. Žáci najdou památník vojákům z 1. světové války, opíše vnitřní nápis na oválném sklu:

„Mimo zde 33 zpodobněných, ještě 23 nezvěstných našlo smrt předčasnou v cizině. Jejich těla v dálce hnijí, duše jejich mezi námi žijí. Po pětiletém boji odpočíte v pokoji!“

2 b

celkem max. **6 b**

3.1.4 Život na vesnici v 18. a 19. století

Žáci 5. ročníku si ověřují své znalosti obecných dějin, z období 18. a 19. století, zejména z období vlády Marie Terezie a Josefa II. Částečně pracují ve škole, kde vyplňují většinu úkolů v pracovních listech, ale také na vycházce a v místech, která vypovídají o době 18. a počátku 19. století.

Cíl:

1. Žáci si ověří znalosti probrané látky (život na vesnici v 18. století), propojí obecné znalosti s regionálními a na konkrétních místech v obci pracují s tématem.
2. Navštíví hospodářské usedlosti v Palackého ulici a památníky na válečná střetnutí 18. století.
3. Žáci posoudí historický vývoj staveb, porovnají minulost se současným stavem budov.
4. Žáci vypracují pracovní listy.

Klíčové kompetence, které rozvíjíme:

1. kompetence k učení – pozorování, diskuze, vyhledávání a využívání informací v praktickém životě
2. kompetence k řešení problémů – možnost hledání různých řešení, své řešení zdůvodnit, řešení úloh z praktického života
3. kompetence komunikativní – využívání informačních a komunikačních prostředků, naslouchání druhým a adekvátní reagování, zapojení do diskuze
4. kompetence sociální a personální – zařazení skupinové práce, uvědomění si důležitosti spolupráce, význam dílčích činností pro kvalitu společné práce
5. kompetence pracovní: - rozvoj systematičnosti a vytrvalosti při vypracování zadaných úkolů, používat při práci vhodný materiál, nástroje

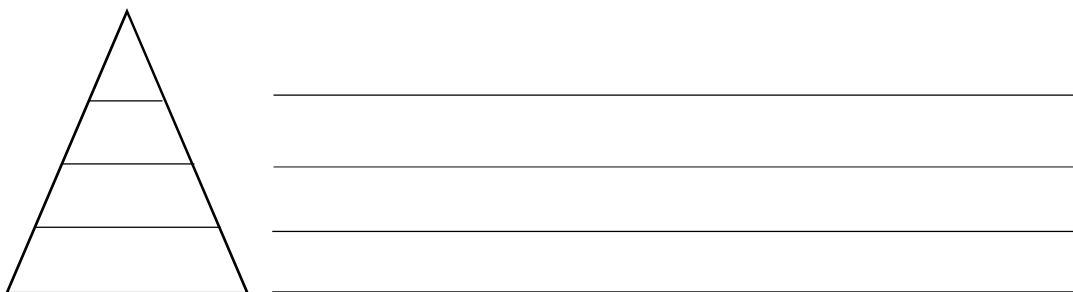
Motivace: Vesničané se dělili do skupin podle velikosti polí a množství dobytka. Podle toho také žili v různě velkých a různě vybavených staveních. Mohli si dopřát i různě bohatou stravu a různé druhy oblečení. Života na vesnici měl odlišnou podobu než ve městě. Na vesnici se nejdéle udržovaly staré zvyky a oslavy svátků.

Kritéria hodnocení: Ohodnocení PL známkou – dle dosažených bodů. Společná kontrola úkolů 1–4, poté vycházka Palackého ulicí.

Pracovní list: Život na vesnici v 18. a 19. století

Úkol č. 1: Odpovězte správně na zadané otázky z pracovního listu – žáci pracují ve třídě. Dopište jednotlivé skupiny venkovského obyvatelstva do řádků vedle pyramidy. Pyramidu vybarvěte dle návodu: bezzemci – zelenou barvou, sedláci a rolníci – hnědou barvou, chudina a žebráci – modrou barvou, čeledíni a děvečky žlutou barvou.

8 b

Úkol č. 2: Podle čísel v závorce sestavte správné pořadí postupu práce rolníka na poli od jara do podzimu.

orání pluhem (5), svážení obilí do stodol (1), mlácení cepy (4)

sekání obilí srpem nebo kosou (3), ruční setí obilí (2),

---

5 b

Úkol č. 3: Přiřaďte ke slovu správný význam, kombinujte dvojice: číslo + písmeno

1. truhla	a) zde žijí staří rodiče hospodáře
2. došky	b) část kuchyně s obrázky svatých a s křížkem
3. vepřovice	c) svazky slámy používané jako střešní krytina
4. kurník	d) setkání žen, při kterém se dralo peří
5. stodole	e) místo k ustájení koní
6. seno	f) dopravní prostředek k přepravě nákladu
7. sláma	g) hospod. budova k uskladnění slámy a sena
8. trakař	h) stébla z obilí bez klasů
9. maštal	ch) usušená tráva
10. jít „na dračku“	i) příbytek pro drůbež
11. jizba	j) nepálené sušené cihly
12. svatý kout	k) místnost
13. výměnek	l) dřevěná bedna s víkem na potraviny či oblečení

---

13 b

Úkol č. 4 – Napiš, co lidé na vesnici v 18. století jedli a pili:

ráno: _____

poledne: _____

večer: _____

3 b

celkem **29 b**

3.1.5 Exkurze do selské usedlosti v Palackého ulici v Dobřichovicích (5. ročník)

Palackého ulice vznikla ve středověku, hlavní obživu obyvatel tehdy zajišťovalo polní hospodářství, obchod s plaveným dřívím a doplňková řemesla.

Usedlosti si zachovávaly charakteristickou typologii staveb takzvaného dvorcového statku, který tvořily budovy obdélníkového půdorysu a prostor dvora uzavírala velká brána. Do současnosti lze v zástavbě Palackého ulice rozpoznat zachovalé stavební a středověké urbanistické prvky – původní tvary domů, tvary štítů, velké komíny černé kuchyně.¹⁴⁴

Organizace vycházky: Žáci se rozdělí do skupin po pěti členech (většinou pět skupin po pěti). Každá skupina dostane jeden zalaminovaný obrázek selské usedlosti – jak toto usedlost vypadala v 19. případně na začátku 20. století. Podle tohoto obrázku se pak snaží najít odpovídající usedlost v současnosti. Po vyhodnocení úkolu pak společně navštíví Konrádovský grunt.

Kritéria hodnocení: Společná kontrola určení selských usedlostí

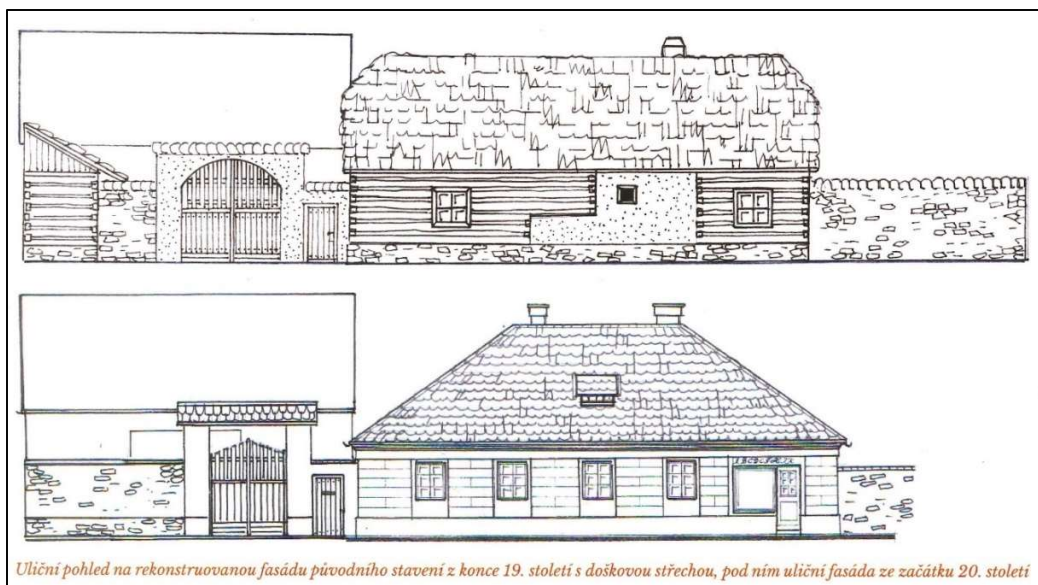
Úkol č. 1: V časovém limitu 15 minut mají najít odpovídající usedlost, opsat její současné číslo popisné a vrátit se na stanoviště pro ověření správnosti. Zde obdrží fotografii jimi hledaného statku v dnešní podobě. S obrázkem i fotografií se vrací k příslušnému statku, kde porovnají stavební vývoj budovy v průběhu staletí. Po návratu na stanoviště si skupiny vzájemně sdílí své poznatky a připraví si materiály na tematickou nástěnku.

Úkol č. 2: Žáci společně navštíví usedlost čp. 27 – grunt Konrádovský, starobylý statek rodiny Kulíšků, zmiňován již v roce 1550, rodina vlastní statek nepřetržitě po 4 století. Zde se ve skupinách snaží zakreslit do schématu jednotlivé části usedlosti – splnění úkolu si zkontrolují dle předlohy.

---

¹⁴⁴ MEJSNAROVÁ, J., KUČEROVÁ, L. Stavebně historický vývoj usedlostí a prostorů v Palackého ulici Dobřichovicích, Dobřichovice 2017, s. 12

Obrázek usedlosti z 18. století (došková střecha – nahoře) a z 19. století

Grunt Konrádovský, starobylý statek rodiny Kulišků¹⁴⁵

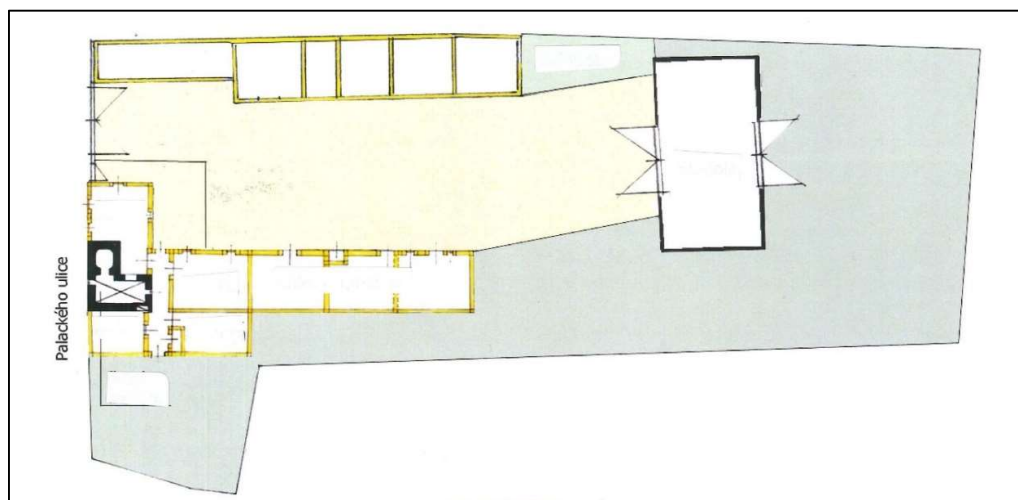
Grunt Konrádovský – současný stav¹⁴⁶

¹⁴⁵ MEJSNAROVÁ, J., KUČEROVÁ, L. Stavebně historický vývoj usedlostí a prostorů v Palackého ulici Dobřichovicích, Dobřichovice 2017, s. 60

¹⁴⁶ MEJSNAROVÁ, J., KUČEROVÁ, L. Stavebně historický vývoj usedlostí a prostorů v Palackého ulici Dobřichovicích, Dobřichovice 2017, s. 58

Úkol č. 2: Podle situačního plánu gruntu Konrádovských zakreslete, kde se mohla nacházet v 18. století sednice, komora 1, komora 2, černá kuchyně, sýpka, chlév 1, chlév 2, maštal, výměnek, stodola, zelniště, studna. Poté srovnajte se skutečným plánkem z 18. století.

Situační plán gruntu pro doplnění jednotlivých částí – pro žáky:

Situační plán gruntu¹⁴⁷

3.1.6 Vycházka k barokním kapličkám – památkám na válku o rakouské dědictví

Dále ve vycházce městem pokračujeme ulicí 5. května (kolem školy) směrem na východ od obce ke dvěma barokním kapličkám.

Motivace: Tyto drobné barokní stavby připomínají mrtvé vojáky, kteří padli na polích u Dobřichovic během války o rakouské dědictví v roce 1742 a byli zde u kapliček pohřbeni.

Úkol č. 3: Žáci vytvoří dvojice, každá dvojice obdrží kartu se třinácti otázkami (formát A5). Každá otázka představuje jednotlivou reformu a žáci mají pomocí zkratk MT=Marie Terezie a J=Josef II. přiřadit k reformám jejich tvůrce.

¹⁴⁷ MEJSNAROVÁ, J., KUČEROVÁ, L. Stavebně historický vývoj usedlostí a prostorů v Palackého ulici Dobřichovicích, Dobřichovice 2017, s. 62

Kritéria hodnocení: Společné vyhodnocení a výběr těchto pracovních listů. Opuštění stanoviště, návrat do školy.

Úkol č. 4: Výroba modelu OBOROHU (přístřešku na seno) v rámci předmětu pracovní činnosti. Oboroh byl užíván v hospodářských usedlostech Dobřichovic od středověku do 19. století.

Pokyn: Vytvoř z předložených materiálů oboroh – přístřešek na seno, dle obrázku – předlohy, pracujte ve dvojicích

Pomůcky: modelína, špejle, papír – čtvrtka, seno, sláma, lepidlo Herkules, štětce, tempery

Kritéria hodnocení: výstava výrobků – prezentace výrobku skupinou

Doplň správně tyto zkratky: MT = Marie Terezie, J = Josef II			
XXX		Toleranční patent	
Budování stálého vojska		Zavedení čísel popisných na domy	
Zrušení nevolnictví		Zrušení některých klášterů	
Snížení roboty na tři dny v týdnu		Budování nemocnic a ústavů pro chudé	
Povinnost vrchnosti platit daně		Výstavba pevností	
Omezení počtu svátků		Zákon o pohřebnictví	
Povinná školní docházka		Zákaz mučení obviněných	

13 b

4 ZÁVĚR

Dobřichovice jsou dokladem toho, že si lidé již od pravěku vybírali ke svému osídlení vhodná místa nejdříve k lovu, později k zemědělské výrobě a pastevectví, a ještě v pozdějších dobách k řemeslné výrobě či obraně.

Jednou ze základních podmínek pro trvalé osídlení byly dostatečné zdroje vody. To v našem případě bohatě naplňovala řeka Berounka, někdy ovšem až v přehnané míře. Nebezpečí pravidelných jarních i nepravidelných dalších záplav způsobovalo, že místa v bezprostředním kontaktu s velkým vodním tokem nebyla k trvalému pobývání nejpříhodnější. Berounku lidé potřebovali, rybařili zde, ale svá obydlí si zpočátku budovali raději na náplavových místech Karlického potoka. Řeka se stala důležitou vodní cestou a od středověku se po ní dopravovalo stavební a palivové dříví, kámen a keramika pro Prahu. Doba císařská, tedy vláda Karla IV. a výstavba hradu Karlštejna, znamenala rozvoj celého zdejšího regionu.

Významným místem byl dobřichovický brod přes řeku, který střežila tvrz s dvorcem. Právě tudy vedly důležité obchodní cesty spojující Prahu s jihem země. Od roku 1253 se tvrz stala sídlem Řádu křižovníků s červenou hvězdou. Tento řád založený svatou Anežkou Českou působí v Dobřichovicích dodnes a podílí se na celkovém rozvoji města.

Přes bouřlivé husitské období (15. století) a přes velké ztráty v období třicetileté války, kdy byla obec roku 1631 i se zámekem vypálena, jsem se dostala do doby opětné obnovy vsi, rekonstrukce zámku a v roce 1679 i přístavení kaple k zámku. Rozkvět samotné vsi často zbrzdily zhoubné epidemie moru, cholery, neštovic a spály. V období barokním a pozdně barokním vznikaly i nejdůležitější památky města. Se zrušením nevolnictví v roce 1781 a později i roboty se rozvinula řemesla a posílil selský stav. Důležitým bodem rozvoje byl rok 1862, kdy byla otevřena čtyřtřídní škola a také zavedena železnice Praha – Plzeň, jež obec propojila zejména s Prahou. Otevření mostu přes Berounku v samém závěru 19. století zahájilo velký rozvoj obce s výstavbou vilové čtvrti Brunšov na pravém břehu řeky.

Avšak nastalo období bídy a strádání 1. světové války, které pak vystřídal opět období rozmachu a elektrifikace obce v roce 1918, postavení sokolovny v roce 1932 a probíhající parcelace směrem ke Karlíku. Bohužel opět do časů rozvoje vpadla válka.

V roce 1939 byla obec obsazena německým vojskem, občané židovského původu a další nepohodlné osoby byli vražděni v koncentračních táborech.

V poválečném období a následně v období komunismu sice nastal opětý rozmach obce, ale teprve po sametové revoluci v listopadu 1989 se plně ukázala její celková zanedbanost.

1. 1. 1993 se od Dobřichovic oddělila obec Karlík. V roce 1999 byla zahájena rekonstrukce dobřichovického jezu na řece Berounce, dokončen i s novou propustí byl pak v červnu 2000. V srpnu roku 2002 ochromila obec rozsáhlá povodeň, patrně nejničivější v její historii. Díky nově zvoleným zástupcům vedení obce dosáhly Dobřichovice v období po povodni velkého rozkvetu, 26. září 2006 se stávají městem a jejich rozvoj úspěšně probíhá do dnešních dnů.

Představit českou historii dětem na I. stupni ZŠ je didakticky poměrně složité. Jednou z cest jsou jistě aktivizační didaktické hry a formy práce odvíjející se od poznání regionálních dějin. Patří mezi ně PL, exkurze, vycházky, metody, které propojují jednotlivé předměty ze skupiny Člověk a jeho svět. Právě interdisciplinární vztahy jsou tím, co dítě vnímá jako zcela přirozený zdroj (vědění) informací. Na základě poznávání nejbližšího okolí, řešením praktických úkolů na různých místech v obci a využíváním svých vlastních zkušeností, žáci mohou pochopit organizaci života ve své rodině i v obci a budují si kladný vztah k místu svého bydliště i rozvíjejí národní cítění. Orientují se v dějích a čase a postupně poznávají, že se život vyvíjí, přitom vnímají rozmanitosti živé i neživé přírody ve svém okolí, a tak časem docházejí k zájmu o ochranu přírody. Osvojují si bezpečné chování a vzájemnou pomoc a toleranci. Prostřednictvím dějepisného vyučování tak může dojít k naplnění řady klíčových kompetencí a smysluplného využití nabízených průřezových témat v současném vzdělávání.

SUMMARY

The country of central Bohemia, between Beroun and Prague, is cut through by a river, which has changed its name several times during the previous history. Eventhough the river was called Plzen's river, Old River, Mže or lately Berounka, this change has not lessened its grandeur and importance for the whole region.

For the settlement of the region Dobrichovice, which I have decided to present in my theses, this river had a significant importance. Its low part flows through a canyon valley of a limestone area. It continues at its edge to northeast. It has always been an important waterway.

Particullary the river Berounka has inspired me to chose the topic of my thesis, because I have realized a long time already, that this river formes an axis of our village and it has always been an important element influencing local peoples' fate. And moreover, an important traffic conector. Also the publication *Staré časy v krajině středních Čech* by Pavel Bolina, Tomas Klika and Vacla Cilka reminded me of the tight conection between the river and its surrondings. This publication was an important information source for me about the nature of the local country. In the spirit of the publication about historic ways I based my thesis not only on the history of Dobrichovice itself, but also on the history of places outside of our village, however connected with it via long distance paths.

The goal of my thesis was to gather enough information about the history of the town Dobrichovice and its close and more distant surroundings. At the same time, to enable the access of elementary school teachers to didactic activities, which can help young learners to get know the past of their town and its surroundings. I tried to particulary sort gained information and make it clear and understanable for young learnes. I also tried not to „overload“ them with this information in a way that they will stay motivated about discovering regional history and in adequate way they will develop a positive attitude to discovering the history of a place, where they live.

I divided my thesis into two parts. The first part, theoretical, contains a summary of gained history information of Dobrichovice. It is chronologically sorted out, from the first settlement to present.

The second, practical part, contains metodological and practical work, an amount of didactic activities and their used in teaching. The didactic material is sorted out by years.

5 POUŽITÁ LITERATURA, PRAMENY

- BOLINA, P. KLIMEK, T. Cílek, V. Staré cesty v krajině středních Čech. Praha: Academia, 2018
- BUBEN, M. M. Rytířský řád křižovníků s červenou hvězdou, Praha: Linpa Mělník, 1996
- DVOŘÁK, O. Nebeská stavidla se otevřela. Beroun:Knihkupectví U radnice, 2002
- DVOŘÁK, O. HOLEČKOVÁ, M. Řeka sedmi jmen. Beroun: Nakladatelství MH Beroun, 2004, ISBN80-86720-12-8
- Dobřichovické kukátko XXXIV/2018/1jaro
- FALTÝNOVÁ, M. NOVÝ, P. Všenorská cesta, in: Výzkum historických cest, II vyd. Jan Martínek, Brno 2014
- FIALA, Z. BLÁHOVÁ, M. Kosmova Kronika česká, Praha 1975
- HNÍTKA, M. Památní kniha pro obecnou školu v Dobřichovicích. Dobřichovice 1877, nestránkováno
- HOMOLOVÁ, V. T. Diplomová práce: Analýza sociálního a ekonomického rozvoje města Dobřichovice. ČZUv Praze 2016
- HORA – HOŘEJŠÍ, P. Toulky českou minulostí, první díl, Bonus press 1993, ISBN 80-85621-18-5
- HRADEC, J. Kronika Dobřichovic, 1932
- CHYTRÁČEK, M. Mohylové pohřebiště u Mirkovic, okres Domažlice, Pam. Arch., 81, 1990

- JANOTKA, J. LINHART, K. Řemesla našich předků. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1987
- JIRÁSKO, L. Církevní řády a kongregace v zemích českých. Klášter prem. na Strahově. Grafia Zlín, 1991
- KALOUS, Z., OBST, O.: Školní didaktika. Portál, Praha 2002.
- KLEMPERA, J. Vodní mlýny v Čechách 1. díl. Praha 5: Nakladatelství Libri. ISBN 80-7277-016-0
- KLIMEK, T. Kosmova hora Osek a vnímání krajiny v českém středověku, H6, 33, 2005
- KOLEKTIV AUTORŮ. Almanach ZŠ Dobřichovice. Vydala ZŠ v Dobřichovicích k příležitosti otevření nové budovy školy, 2014
- KOUKALOVÁ, Š. Letní rezidence Pražanů. Dobřichovice a vilová architektura 19. a 20. století. Praha: Národní památkový ústav v Praze, 2016, ISBN 978-80-86516-82-0
- KRATOCHVÍL, V. a kolektiv. Obec Dobřichovice, Dobřichovice, 2006
- KRATOCHVÍL, V. KAPLAN, P. Dobřichovice, Dobřichovice: Kaliba Praha 4, 1998
- LUTOVSKÝ, M. SMEJTEK, L. Pravěká Praha: Praha 2005
- MEJSNAROVÁ, J., KUČEROVÁ, L. Stavebně historický vývoj usedlostí a prostorů v Palackého ulici v Dobřichovicích, Dobřichovice 2017
- MERHAUTOVÁ, A. Raně středověká architektura v Čechách, Praha 1971
- PAVELKOVÁ, I.: Motivace žáků k učení. PedF UK, Praha 2002.
- PODROUŽEK, L. Didaktika prvouky a přírodovědy pro primární školu. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2003, ISBN 8086473376

PROFOUS, A. SVOBODA, J. Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny, IV, Praha 1957

SKALKOVÁ, J.: Obecná didaktika. Grada, Praha 2007.

SMETÁNKA, Z. Povrchový průzkum na lokalitě Karlík u Dobřichovic, HG, 10, 1973

Školní kronika obecné školy v Dobřichovicích z let 1914–1939, nestránkováno

ŠTĚPÁN, L. KŘIVANOVÁ, M. Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách. Olomouc: Argo 2000 ISBN 80-7203-254-2

VYSKOČILOVÁ, E. a kol. Prvouka pro 3. ročník ZŠ, Praha: Scientia, 1993, ISBN 80-04-26172-8

6 INTERNETOVÉ ZDROJE

Dobřichovice /online/ /cit. 15. 3. 2019/. Dostupné z:

<http://www.dobrichovice.cz/mesto/o-meste/zakladni-udaje/>

Obec Karlík /online/ /cit. 15. 3. 2019/. Dostupné z:

<https://www.obeckarlik.cz/index.php?nid=702&lid=cs&oid=26758>

HRADEC, J., Dějiny Dobřichovic /online/ /cit. 15. 3. 2019/. Dostupné z: www.kronika-obce.wz.cz/obsah.htm

TOPIČ, F. /online//cit. 26. 3. 2019/ Dostupné z:

https://www.ngprague.cz/userfiles/filemanager/files/topic_frantisek.pdf

Základní škola Dobřichovice /online//cit. 30. 3. 2019/ Dostupné z:

<https://www.zsdoobrichovice.cz/>

Villégiature [viležiatyr] z frnc. - letní pobyt, letovisko /online//cit. 28. 3. 2019/

Dostupné z: <https://slovniky.lingea.cz/francouzsko-cesky/vill%C3%A9giature>

Dobřichovické Kukátko • XXXIII/2017/3-/online//cit. 30. 3. 2019/ Dostupné z:

http://www.dobrichovice.cz/e_download.php?file=data/editor/57cs_14.pdf&original=Kukatko%20Podzim%202017%20-%20pro%20web.pdf

RVP. /online//cit. 28. 3. 2019/ Dostupné z:

<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/13175/vyuziti-regionalnich-temat-ve-vyuuce-dejepisu.html/>